

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛІНСЬКОГО»

Творчий пошук сучасної школи

(З досвіду роботи комунального закладу «Навчально-виховне
об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів,
дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області»)

Методичний посібник

*Друкується за рішенням вченої ради КЗ «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»*

КІРОВОГРАД
2013

Федірко Ж. В. Творчий пошук сучасної школи (з досвіду роботи комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області»): Методичний посібник / Ж. В. Федірко, С. О. Колосова. – Кіровоград: КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», 2013. – 60 с.

У посібнику висвітлено досвід роботи педагогічного колективу комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області» над науково-методичною проблемою «Створення психолого-педагогічних умов для підвищення рівня навчальних досягнень, життєвої активності та загальної культури учнів».

Матеріали посібника розкривають актуальні проблеми сучасної школи щодо особливостей впровадження інноваційних освітніх технологій у навчально-виховний процес, специфіку системи роботи із створення активного розвивального середовища, що оптимізує творчий розвиток особистості.

Видання адресоване працівникам методичних кабінетів (центрів) відділів (управлінь) освіти райдержадміністрацій, міських рад; керівникам і педагогічним працівникам загальноосвітніх навчальних закладів.

Рецензенти:

Калініченко Надія Андріївна -

завідувач кафедри педагогіки,
психології і корекційної освіти
КЗ «КОІППО імені Василя
Сухомлинського»,
доктор педагогічних наук, професор,
заслужений учитель України;

Коваленко Надія Миколаївна -

директор гімназії № 9
Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області.

Відповідальна за випуск – Корецька Л.В.

© Ж.Федірко, 2013

© КЗ «КОІППО», 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РЕАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ВНУТРІШКІЛЬНОЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ.....	5
<i>Ж. В. Федірко.</i> Системний підхід до роботи над єдиною науково-методичною проблемою в загальноосвітньому навчальному закладі.....	5
<i>М. В. Крупченко.</i> Сучасні підходи до організації роботи над єдиною науково-методичною проблемою.....	8
<i>О. В. Бондар.</i> Створення психолого-педагогічних умов для підвищення рівня навчальних досягнень з математики.....	17
<i>Н. М. Котляренко.</i> У серце увійде лише те, що йде від серця.....	22
<i>Г. П. Стецюк.</i> Від творчого вчителя – до творчого учня початкових класів.....	27
<i>В. В. Прищепя.</i> Педагогічна майстерність учителя – результат творчого пошуку.....	30
<i>Н. І. Кушнірова, Т. Л. Пустовойт.</i> Дитина в школі – центр Всесвіту.....	33
<i>М. П. Гончарова.</i> Розвивальне навчання як засіб розвитку пізнавальної активності вихованців.....	37
ТВОРЧИЙ ДОСВІД УЧИТЕЛІВ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ ЗАКЛАДУ.....	40
<i>Г. П. Стецюк.</i> Творчий розвиток педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в навчально-виховній діяльності закладу.....	40
<i>В. О. Ішова.</i> Формула успіху молодших школярів.....	42
<i>В. В. Ланецька.</i> Розвиток зв'язного мовлення на уроках російської мови.....	44
<i>Ю. С. Веселова.</i> Формування життєвих компетентностей учнів як запорука майбутнього успіху вчителя.....	48
<i>О. А. Жук.</i> Розвиток творчих здібностей молодших школярів.....	51
<i>І. В. Плахотня.</i> Використання ігрових технологій навчання на уроках біології.....	52
<i>І. Л. Доценко.</i> Формування компетентнісного підходу для підвищення рівня навчальних досягнень учнів.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	58

ВСТУП

Навчання ніколи і нікого не залишає байдужим. Бо весь сенс життя, як зазначав Еміль Золя, полягає в нескінченному завоюванні невідомого, у вічному зусиллі пізнати більше. Кожне нове покоління бачить щось нове в навчанні та підходах до нього, хоче започаткувати новий відлік часу, коли все йтиме ліпше, ніж раніше.

Праця вчителя – це не просто виконання обов'язків – це поклик душі і серця. Це шляхетна справа – розвивати, виховувати, навчати, оберігати майбутнє – наших дітей.

Василь Сухомлинський вважав, що вчителем підлітка, юнака, дівчини стає той, хто щодня відкривається перед допитливим юним розумом і полум'яним серцем якоюсь новою гранню. Якщо ви хочете бути улюбленим учителем, турбуйтеся про те, щоб вашому вихованцю було що у вас відкривати [20]. Якщо ж ви кілька років один і той самий, якщо день, що минув, нічого не додав до вашого багатства, ви можете стати осоружним і навіть ненависним.

Зважаючи на викладене вище, педагогічний колектив нашого закладу постійно працює над пошуком сучасних інноваційних форм навчання, які дитина зможе застосовувати у своєму житті.

У суспільстві знань інформація миттєво старіє. Тому *мета* школи не може формулюватись у площині навчити раз і назавжди. Це було актуально років 30 тому. Нині треба мотивувати дитину вчитися впродовж усього життя, не «вбивати» потрібне в голову, а вчити шукати інформацію. А також слід учить не *що* думати, а *як* думати. Школа має сприяти ціннісному орієнтуванню. Якщо ми прагнемо створити демократичне суспільство, це мають бути цінності європейської цивілізації.

Досвід нашого закладу невеликий, але розроблена система роботи має певні результати та надбання, а головне – вона дієва і зрозуміла всім учасникам навчально-виховного процесу.

С. О. Колосова

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ВНУТРІШКІЛЬНОЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

Ж. В. Федірко

Системний підхід до роботи над єдиною науково-методичною проблемою в загальноосвітньому навчальному закладі

Колектив із декількох десятків чоловік не може об'єднатися, держатися і міцніти лише на основі особистої взаємної симпатії всіх членів. Для цього люди дуже різні, а почуття симпатії нестійке і зрадливе. Щоб об'єднати людей, потрібна більш ясна і міцна основа – це ідея

К. Станіславський

Найефективніший шлях трансформації педагогічної ідеї в практику - це організація роботи над науково-методичною проблемою. У зв'язку з цим першочергового значення набуває проблема створення таких педагогічних колективів, де сприятливий психологічний мікроклімат, де панує атмосфера творчості та відповідальності, де завжди прагнуть пізнати нове.

Під науково-методичною роботою потрібно розуміти цілісну систему взаємопов'язаних дій, яка має забезпечити: поінформованість педагогів стосовно наукових досліджень і передового досвіду в галузі педагогіки, психології, теорії викладання; ознайомлення їх з методами навчально-виховної роботи; надання дієвої допомоги в удосконаленні їх професійної підготовки [5].

Колектив загальноосвітнього навчального закладу, працюючи над єдиною науково-методичною проблемою, активізує методичну діяльність кожного вчителя, сприяє підвищенню його теоретичної підготовки. А це, в свою чергу, значно підвищує ефективність та результативність навчально-виховного процесу.

Одним із найважливіших чинників, який стимулює зростання професійної майстерності педагогів, допомагає становленню власного педагогічного почерку, розвитку творчості в педагогічному колективі, прискорює формування передового досвіду в необхідному для навчального закладу напрямі, є цілеспрямована робота над єдиною науково-методичною проблемою.

Розроблення алгоритму роботи над науково-методичною проблемою є важливою умовою розвитку освіти тому, що сьогодні йде мова не про окремих учителів, які, виявляючи творчість, самотужки впроваджують нові ідеї науки, а про створення колективного досвіду на основі єдиної науково-методичної ідеї.

Алгоритм роботи над науково-методичною проблемою

I. Психолого-педагогічна підготовка колективу

1. Аналіз результатів педагогічного процесу з метою виявлення загальних та окремих проблем науково-методичної роботи в школі.

2. Дослідження реального рівня професійної майстерності, творчих здібностей педагогів, потреб та інтересів як всього колективу, так і кожного вчителя. Це передбачає здійснення таких заходів: відвідування уроків, позакласних занять, застосування експертних оцінок, проведення анкетування, бесід, аналіз змісту педагогічних рад, творчих конференцій, методичних об'єднань, аналіз вчителем власної діяльності.

3. Регулярне визначення ступеня розбіжності між реальним рівнем компетентності педагогів, що виявляється в узагальненому результаті їхньої праці, та вимогами суспільства до рівня діяльності педагогічних колективів.

4. Діагностика педагогічних умов, що спричинили таку розбіжність.

5. Ознайомлення педагогічного колективу з досягненнями психолого-педагогічної науки та інформаційними педагогічними технологіями, що стосуються проблем, визначених у системі підвищення кваліфікації вчителів району.

II. Теоретичне обґрунтування науково-методичної проблеми школи

1. Вибір і формування теми (проблеми) школи на основі результатів підготовчого етапу:

- опрацювання творчою групою 3-4 проблем (мета, форми та методи впровадження);

- підготовка діагностичного матеріалу для обговорення його педагогічним колективом школи.

2. Ознайомлення всіх членів колективу з обраними варіантами тем та вибір одного з них для колективу школи.

3. Обговорення методичної теми, планування форм роботи над нею: розробка плану теоретичної підготовки до виконання даної теми; підготовка членів методичного об'єднання до практичної реалізації теми.

4. Ознайомлення всіх членів педагогічного колективу з проектом реалізації єдиної методичної теми, її обговорення та затвердження педагогічною радою школи.

III. Теоретична підготовка до впровадження теми

1. Загальна теоретична підготовка педагогічного колективу до впровадження в практику нових наукових ідей, концепцій, рекомендацій:

- лекційно-практичні заняття з питань впровадження науково-методичної роботи в школі;

- обґрунтування вибору проблеми, визначення її місця у системі науково-методичної роботи школи.

2. Аналіз літератури з теми.

3. Аналіз досвіду впровадження теми в практику.

4. Опис власного досвіду кожного члена педагогічного колективу в межах обраної теми.

5. Розробка творчою групою моделі впровадження: виділення основних положень, рекомендацій, прийомів, методів роботи; визначення змін у функціях усіх категорій педагогічних кадрів, коригування діяльності учасників, виявлення специфічних засобів реалізації завдань моделей, експертна оцінка реального досвіду.

IV. Творчий етап

1. Творче опрацювання кожним учителем педагогічної ідеї у своїй навчально-виховній діяльності.

2. Самоосвіта педагогів:

- формування особистої педагогічної проблеми й узгодження її з науково-методичною проблемою школи;

- вибір, аналіз, експериментальна перевірка нових методів роботи, використання їх на практиці;

- осмислення, узагальнення своєї діяльності та порівняльний аналіз позитивних результатів з рекомендаціями.

3. Звіт про хід реалізації науково-методичної теми:

- використання масових форм методичної роботи (цільові семінари, науково-методичні конференції);

- оформлення постійно діючої педагогічної виставки;

- проведення відкритих уроків.

4. Варіанти організаційних форм роботи колективу школи над проблемою:

- кожен учитель вивчає на різних об'єктах одне питання;

- вивчення та розв'язання членами творчої групи складних науково-педагогічних питань.

5. Створення банку даних щодо результатів науково-методичної роботи.

V. Поточний аналіз та управління процесом упровадження

1. Аналіз та самоаналіз учителями результатів упровадження: як впливає використання запропонованих методів та прийомів на якість знань учнів.

2. Контроль адміністрацією школи роботи колективу над науково-методичною темою: аналіз інформації про стан реалізації, планування контролю за виконанням науково-методичної теми, координація роботи над темою колективу школи та науково-дослідницьких груп, закладів освіти (інститут, райметодкабінет), організація семінарів, лекцій, конференцій, відкритих уроків з метою узагальнення досвіду роботи над єдиною проблемою.

3. Контрольно-аналітична діяльність методичної служби школи в процесі виконання роботи за темою: порівняльний аналіз проблематики та ходу роботи педагогічного колективу над темою зі станом її розробки в науці та практичними результатами, координація й об'єднання зусиль усіх ланок систем освіти, забезпечення переходу від стихійного пошуку до моделювання та проектування роботи колективу над темою.

VI. Підбиття підсумків роботи

1. Обговорення результатів роботи над єдиною проблемою на педагогічній раді.

2. Вироблення і прийняття рекомендацій [23].

Отже, робота над єдиною науково-методичною проблемою базується на активному новаторському пошуку шляхів її вдосконалення, що передбачає відсутність будь-яких штампів і стандартів, є неприпустимим формальне ставлення до здійснюваної діяльності – це дає суттєві позитивні результати, що відображається в зростанні педагогічної майстерності педагогів, підвищенні якості знань учнів.

М. В. Крупченко

Сучасні підходи до організації роботи над єдиною науково-методичною проблемою

Все починається з творчості.

У 2009 році школа пройшла державну атестаційну експертизу на достатньому рівні. На основі матеріалів атестаційної експертизи та її підсумків було визначено конкретні напрямки роботи на майбутнє та пріоритетні цілі і завдання, якими повинен керуватися навчальний заклад.

Сучасні тенденції розбудови системи освіти зумовили реформування змісту і структури навчального закладу. Зокрема, виникла необхідність у підвищенні рівня навчальних досягнень учнів та профілізації закладу. Така профільна диференціація мала б цілком задовольнити освітні запити й вирішити потреби учнів у самовдосконаленні та саморозвитку.

У зв'язку з цим виникла потреба нової моделі розвитку навчального закладу на 2009-2014 роки, яка передбачала роботу педагогічного колективу над новою науково-методичною проблемою: **«Створення психолого-педагогічних умов для підвищення рівня навчальних досягнень, життєвої активності та загальної культури учнів».**

Вона є передумовою для переосмислення підходів до навчання і виховання, оновлення змісту, форм і методів духовного становлення особистості на основі життєтворчості учня, створення сприятливих умов для зростання його особистості, самореалізації в різних видах діяльності.

Для її реалізації розроблено відповідне науково-методичне забезпечення: консультації, співбесіди, оперативні та інструктивно-методичні наради, виставки та презентації науково-методичної літератури. А також проведена самоосвітня робота, обмін досвідом між педагогами різних навчальних закладів [6].

Основними напрямками в роботі над науково-методичною проблемою були визначені:

- удосконалення навчальних та виховних програм, відбір підручників, методичного забезпечення, що розвивають особистість; психолого-педагогічне забезпечення розвитку внутрішнього світу дитини, створення комфортних умов для розвитку духовності кожної особистості через креативність, творчість;
- забезпечення подальшого переходу навчального закладу на новий зміст, структуру, новий державний стандарт освіти;
- підтримка науково-дослідницької роботи вчителів НВО, інноваційних та інформаційних технологій, методично-практичного забезпечення розробок з методики викладання предметів;
- матеріально-технічне оснащення НВО, забезпечення новими засобами навчання, швидкісним Інтернетом;
- посилення відповідальності кожного вчителя за якість навчання і виховання, об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів;
- пошук і впровадження нових та дієвих форм роботи з обдарованими, здібними учнями;
- реалізація особистісно орієнтованого підходу до розвитку, виховання і навчання дітей через упровадження перспективного педагогічного досвіду видатних педагогів на всіх ступенях навчання;
- активне використання в практиці роботи сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Реалізація єдиної науково-методичної проблеми – центральна ланка в науково-методичній роботі. Ця робота здійснювалась у п'ять етапів:

1. Діагностичний.
2. Теоретичний (дослідження проблеми).
3. Практичний.
4. Підбиття підсумків роботи над проблемою.
5. Пропаганда перспективного педагогічного досвіду.

Робота над єдиною методичною проблемою чітко простежується як у діяльності педагогічної ради – головного органу методичної роботи, так і в роботі науково-методичної ради, при проведенні семінарів, нарад, конференцій тощо (рис. 1).

Структура методичної роботи НВО № 33

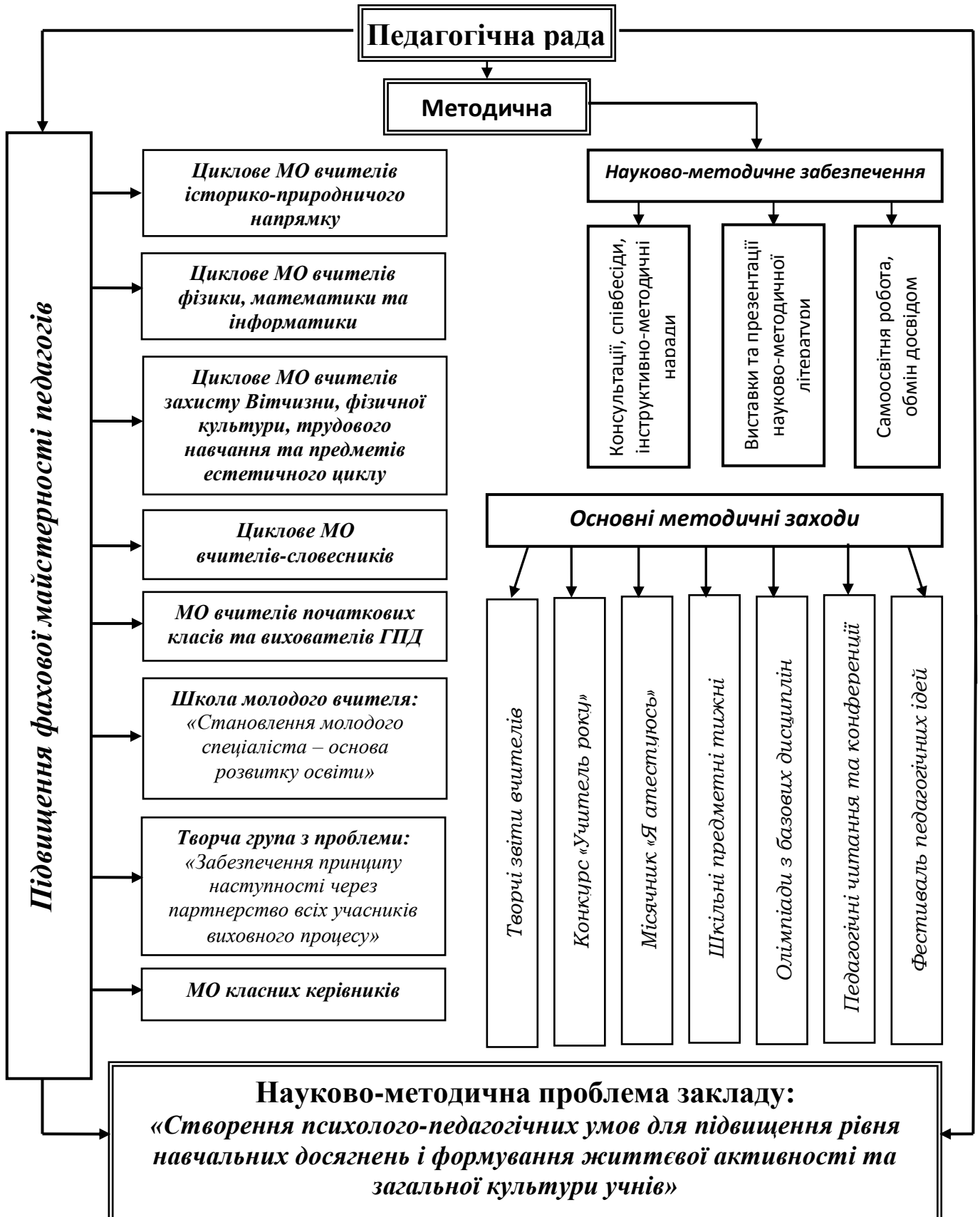

Рис. 1. Структура методичної роботи комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області»

Програма роботи колективу закладу над науково-методичною проблемою розрахована на п'ять років і відповідним чином розподілена (кожен рік включає ключове питання, яке досліджується та шляхи його реалізації):

1. 2009/2010 н. р. – «Форми і методи створення психолого-педагогічних умов для підвищення рівня навчальних досягнень учнів» (загальні питання розглядалися всім педагогічним колективом, вивчалися на засіданнях МО; учителі знайомилися з відповідною науково-методичною літературою, аналізувалася готовність педагогів до освітньої діяльності).

Серед основних шляхів реалізації проблеми закладу на кожному етапі роботи були визначені:

1.1. Управлінські рішення:

• Оперативна нарада «Особливості роботи педагогічного колективу школи над науково-методичною проблемою в поточному навчальному році».

(Серпень, заступник директора з НМР.)

• Методична нарада керівників ШМО «Мета, зміст і основні напрями науково-методичної роботи в школі з реалізації науково-методичної проблеми».

(Серпень, заступник директора з НМР.)

1.2. Нарада при директорові:

• Організація навчання і виховання учнів 9-х класів у період переходу загальноосвітньої школи на 12-річний термін навчання.

(Жовтень, заступник директора з НМР.)

• Форми і методи створення освітнього простору для підвищення рівня навчальних досягнень учнів.

(Грудень, заступник директора з НМР.)

• Формування особистості школяра в початковій школі.

(Лютий, заступник директора з НМР.)

• Моніторинг професійної компетентності вчителів з питань диференційованого підходу до навчання.

(Квітень, заступник директора з НМР.)

1.3. Питання, що виносяться на розгляд науково-методичної ради:

• Шляхи реалізації науково-методичної проблеми на I етапі її впровадження.

(Вересень, заступник директора з НМР.)

• Використання методу проєктів у плеканні обдарованої особистості (аналіз діяльності шкільного осередку МАН, захист творчих, науково-дослідницьких проєктів).

(Листопад - грудень, заступник директора з НМР.)

• Методична система роботи вчителів школи з проблеми закладу (творчі звіти вчителів, відеопрезентації).

(Квітень, керівники ШМО.)

1.4. Питання для обговорення на педагогічних радах:

- Концепція і програма розвитку школи та завдання на 2009-2010 н.р. Затвердження плану роботи школи.

(Серпень, заступник директора з НМР.)

- Форми і методи створення психолого-педагогічного простору в навчальному процесі для підвищення рівня навчальних досягнень учнів (педарада-презентація).

(Листопад, заступник директора з НМР.)

- Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів ЗНЗ (програма).

(Лютий – березень, заступник директора з виховної роботи.)

1.5. Методична робота з педагогічними кадрами.

Організація роботи педагогічного колективу полягала в проведенні таких заходів:

1. Теоретичний семінар із проблеми.
2. Педагогічні читання.
3. Лекції на засіданнях МО.
4. Методичний практикум (проведення відкритих занять, позакласних заходів, семінарів-практикумів, вироблення методичних рекомендацій).

(Протягом року, голови МО, заступник директора з НМР.)

5. Презентація доповідей, рефератів, досліджень з проблеми школи.

(Травень, вчителі – предметники.)

1.6. Науково-практична конференція «Форми і методи створення психолого-педагогічного простору в навчальному процесі для підвищення рівня навчальних досягнень учнів».

2. 2010/2011н. р. – «Формування творчої особистості та професійної компетентності вчителя» (працювала творча група вчителів, діяв проблемний семінар-практикум; проводилося діагностування професійної компетентності та педагогічного досвіду вчителів; питання обговорювалося на засіданнях МО, проводився Тиждень педагогічної майстерності).

2.1. Управлінські рішення.

- Оперативна нарада «Особливості діяльності педагогічного колективу у 2010-2011 н.р. в умовах реалізації науково-методичної проблеми, на II етапі» (поступовий перехід від вивчення проблеми до більш широкого залучення вчителів до реалізації проблемних питань).

(Серпень, заступник директора з НМР.)

2.2. Наради при директорові:

- Роль предметів і спецкурсів варіативної частини навчального плану у формуванні пізнавальної активності учнів.

(Листопад, заступник директора з НМР.)

- Застосування методу проектів та інших новітніх освітніх технологій у навчальному процесі.

(Березень, заступник директора з НМР.)

2.3. Питання для обговорення на педагогічних радах:

- Педагогічне спілкування як ефективний засіб впливу на особистість.
(Грудень, заступник директора з НМР.)

- Самоосвіта – один із шляхів підвищення професійної майстерності педагога (реалізація науково-методичної проблеми на II етапі впровадження).
(Березень, заступник директора з НМР.)

- Панорама педагогічних ідей. Творчі портрети вчителів, що атестуються.
(Квітень, заступник директора з НВР.)

2.4. Робота педагогічного колективу:

- Науково-методичний семінар «Професійна компетентність та компетенція вчителя».
(Грудень, заступник директора з НВР.)

- Тижні педагогічної майстерності.
(Лютий, учителі – предметники.)

- Творчі звіти вчителів (згідно з планами МО).
(Березень, учителі – предметники.)

- Проведення конкурсу «Кабінет року».
(Січень – березень, заступник директора з НВР, завідувачі навчальних кабінетів.)

2.5. Науково-практична конференція за підсумками роботи педагогічного колективу над реалізацією науково-методичної проблеми «Формування творчої особистості та професійної компетентності вчителя».

(Травень; керівники ШМО; заступник директора з НМР.)

3. 2011/2012 н. р. – «Діяльнісний підхід до створення умов зростання особистості учня через партнерство учасників виховного процесу в системі роботи КТД» (демонстрація технології навчання, діяльність семінару-практикуму, пропагування досягнень учителів через КТД).

3.1. Управлінські рішення.

- Інструктивно-методична нарада «Вимоги стандартів освіти, програмне та навчально-методичне забезпечення».
(Серпень, заступник директора з НМР.)

3.2. Нарада при директорові:

- Розвиток творчих здібностей обдарованої дитини.
(Грудень, заступник директора з НМР.)

- Про стан реалізації заходів щодо виконання Програми роботи з обдарованими дітьми.
(Січень, заступник директора з НВР.)

- Ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках.
(Березень, заступник директора з НМР.)

3.3. Питання для обговорення на педагогічних радах:

- Основні напрямки розвитку виховної моделі школи.
(Серпень, заступник директора з ВР.)

• Успіх учня – успіх учителя». Обдарована дитина: успіхи, проблеми, перспективи.

(Жовтень, заступник директора з НМР.)

- Поєднання всіх видів діяльності учнів і педагогів в системі роботи КТД.
(Грудень, заступник директора з ВР.)
- Панорама педагогічних ідей. Творчі портрети вчителів, що атестуються.
(Квітень, заступники директора з НВР.)

3.4. Робота педагогічного колективу:

• Науково-практичний семінар «Партнерство учасників навчально-виховного процесу в умовах особистісно зорієнтованого навчання».

(Жовтень, заступник директора з НВР.)

- Взаємовідвідування уроків.

(Протягом року)

• Психолого-педагогічний семінар «Особливості технології співпраці на основі здійснення міжпредметних зв'язків навчання і виховання».

(Грудень, заступник з ВР, практичний психолог, голови МО.)

- Тижні педагогічної майстерності.

(Лютий, вчителі – предметники.)

- Творчі звіти вчителів (згідно з планами МО).

(Березень, вчителі – предметники.)

3.5. Підсумкове засідання методичної ради за наслідками роботи педагогічного колективу над реалізацією науково-методичної проблеми.

4. 2012/2013 н.р. – *«Результативність навчальних досягнень учнів як наслідок професійної майстерності та творчих здібностей педагога»:* продовження пошуку і впровадження нових та дієвих форм роботи, систематичне підвищення наукового рівня викладання основ наук з використанням нових освітніх технологій (організація науково-практичної та веб-конференції з теми «Імідж сучасного навчального закладу»; проведення Місячника творчого вчителя, робота творчої групи).

4.1. Управлінські рішення.

• Оперативна нарада «Особливості роботи педагогічного колективу НВО над IV етапом впровадження єдиної науково-методичної проблеми».

(Серпень, заступник директора з НВР.)

4.2. Народи при директорові:

• Про організацію роботи з обдарованими дітьми в 2012-2013 навчальному році.

(Вересень, заступник директора з ВР.)

- Формування позитивного іміджу сучасного навчального закладу.

(Листопад, заступник директора з НВР.)

- Використання сучасних інформаційних технологій на уроках як умова зросту професійної майстерності педагога.

(Лютий, заступник директора з НВР.)

4.3. Питання, що виносяться на розгляд науково-методичної ради:

- Розвиток пізнавальних здібностей учнів.

(Жовтень, голова МО вихователів ГПД.)

- Творча діяльність учнів на уроці: форми, методи, перспективи.

(Січень, голова циклового МО вчителів-словесників.)

- Про участь учнів школи у Всеукраїнських та Міжнародних конкурсах та змаганнях, іграх та форумах.

(Березень, заступник директора з НВР.)

4.4. Питання для обговорення на педагогічних радах:

- Мотивація пізнавальних здібностей учнів шляхом упровадження нових і дієвих форм роботи для підвищення результативності навчальних досягнень.

(Жовтень, адміністрація.)

- Школа і родина – спільне виховання і розвиток особистості.

(Грудень, заступник директора з ВР.)

- Навчальні досягнення учнів як результат професійної майстерності та творчих здібностей педагога.

(Березень, заступник директора з НВР.)

4.5. Робота педагогічного колективу:

- Науково-практична конференція «Формування позитивного іміджу сучасного навчального закладу».

(Грудень, педагогічний колектив.)

- Взаємовідвідування уроків.

(Протягом року.)

- Друк на сторінках фахових періодичних видань.

(Протягом року.)

- Місячник творчого вчителя, у рамках якого проводились:

- Тиждень педагогічної майстерності;

- Тиждень стажиста.

(Лютий, педагоги закладу.)

- Творчі звіти вчителів.

(Березень, вчителі, які атестуються.)

5. 2013/2014 н.р. – активне вивчення, систематизація й узагальнення досвіду з проблеми, аналіз результатів, прогнозування й планування подальшої діяльності педагогічного колективу на 2014-2018 н.р.

Організована робота в закладі являє собою цілісну, створену на наукових досягненнях, надбаннях передового досвіду й конкретному аналізі проблем учителів систему взаємопов'язаних заходів, дій і засобів, спрямованих на всебічне підвищення професійної майстерності кожного вчителя зокрема та на збагачення й розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу в цілому, а

також на поєднання оптимальних результатів навчання й розвитку конкретних учнів, класів. У навчально-виховному процесі реалізуються основні завдання методичної роботи школи: розвиток учительської творчості; формування інтересу до сучасних наукових ідей, дослідної роботи; розвиток аналітичних навичок, самоаналізу; вивчення стилю роботи вчителя; апробація та впровадження освітніх технологій [4].

Робота педагогічних працівників над проблемою спонукала кожного вчителя до підвищення свого фахового рівня; сприяла взаємному збагаченню членів колективу педагогічними знахідками, дала змогу молодим учителям учитися педагогічній майстерності в старших і досвідченіших колег, забезпечила підтримку в педагогічному колективі духу творчості, прагнення до пошуку [3].

Достатньому рівню знань, зацікавленості до навчання учнів сприяла цілеспрямована робота в даному напрямі вчителів школи: робота з обдарованими і здібними учнями, залучення школярів до участі в конкурсах різних напрямів і рівнів, проведення предметних тижнів, інтелектуальних ігор, робота гуртків, участь школярів у предметних олімпіадах.

Аналізуючи роботу педагогічного колективу над єдиною науково-методичною проблемою закладу, з певністю можна говорити про певні напрацювання щодо розвитку навчальних досягнень учнів та доцільності впровадження обраної проблеми.

За час активного практичного опрацювання проблеми кожен педагог, працюючи з учнями закладу, спрямовував свою діяльність на забезпечення якості своєї праці та досягнення результатів у навчально-виховній та позакласній роботі, тому щорічно заклад мав призові місця у конкурсах учнівської творчості, фестивалях та змаганнях [7].

У практичній реалізації науково-методичної проблеми вагома роль належить цикловим методичним об'єднанням. Кожне МО в рамках роботи над впровадженням проблеми закладу реалізує свою проблему, що має вирішення на загальношкільному рівні. У закладі працює шість МО (учителів-словесників; початкових класів; вихователів ГПД; фізики, математики та інформатики; історико-природничого напрямку; захисту Вітчизни, фізичної культури, трудового навчання та предметів естетичного напрямку) та творча група, яка працює над проблемою «Забезпечення принципу наступності через партнерство всіх учасників виховного процесу та соціуму в процесі впровадження системи КТД». Тому кожне з них може продемонструвати свій досвід роботи щодо впровадження в методичну діяльність МО шляхів реалізації єдиної науково-методичної проблеми закладу.

Створення психолого-педагогічних умов для підвищення рівня навчальних досягнень з математики

*Математика вчить мислити й
разом з тим вселяє віру в безмежні
сили людського розуму.*

В.Сухомлинський

У наш час особливо актуальною є об'єктивна потреба активно розвивати інтелектуально-творчий потенціал кожної особи, нації, суспільства загалом. У реалізації цього завдання провідна роль належить освіті, навчанню. Проте практика свідчить, що процес навчання творчості ще не став нормою в освітніх закладах. Це означає, що людинознавчому аспекту навчання не завжди відведено належне місце.

Розв'язання зазначеної проблеми потребує пошуку, розробки та впровадження адекватних дидактичних технологій, методів та форм організації навчального процесу, які містять достатній потенціал для створення ситуацій творчого розвитку учнів [11].

Математика в школі, окрім загальних цілей навчання, має ще й свої специфічні цілі, що визначаються особливостями математичної науки. Одна з них - це формування і розвиток математичного мислення.

Інтелектуальний розвиток дітей можна прискорити за трьома напрямками: понятійний лад мислення, мовний інтелект і внутрішній план дій. Міцне засвоєння знань неможливе без цілеспрямованого розвитку мислення, яке є одним з пріоритетних завдань сучасного шкільного навчання.

Математика як навчальний предмет має свою специфіку: у математиці більш, ніж у будь-якому іншому предметі, вимагається системність знань, міцність навичок. Недопрацьоване, поверхове засвоєння учнями одного розділу створюють значні перешкоди для засвоєння наступних розділів, учні втрачають віру у свої сили, у них зникає інтерес до навчання.

Виникнення інтересу до математики у значної кількості учнів залежить переважно від методики її викладання та від того, наскільки вміло буде організована навчальна робота учнів досвідченими вчителями природничо-математичного циклу.

Учителі МО дбають про те, щоб на уроках кожен учень працював активно та із захопленням, оскільки на цій основі виникає та розвивається допитливість і глибокий пізнавальний інтерес. Це особливо важливо, коли в учнів тільки формуються і визначаються постійні інтереси та схильності до того або іншого предмета. Тому, працюючи над проблемою «Створення психолого-педагогічних умов для підвищення рівня навчальних досягнень учнів з природничо-математичних дисциплін та підвищення математичної культури», учителі, які входять до складу МО, серед пріоритетних завдань визначили такі:

- продовжувати систематично підвищувати науковий рівень викладання з використанням освітніх технологій, що сприятиме розвитку компетенції та творчої активності вчителів, а значить підвищенню якості освіти учнів;
- використовувати новітні педагогічні технології як передумову підвищення активності навчального процесу;
- розробити проект Web-сайта МО;
- продовжувати пошук і впровадження нових та дієвих форм роботи з обдарованими, талановитими, здібними учнями.

Вивчаючи методичну проблему та вирішуючи поставлені завдання члени методичного об'єднання дбають та постійно підвищують самоосвіту, обговорюючи на засіданнях:

- «Результативність навчальних досягнень учнів як наслідок професійної майстерності та творчих здібностей педагога»;
- «Упровадження сучасних інформаційних технологій - необхідна складова підвищення професійної майстерності вчителя»;
- «Фізичний експеримент як фактор підвищення результативності роботи учнів у контексті вивчення природничих дисциплін»;
- «Створення умов для педагогічної адаптації учнів 5-го класу».

Учителі приділяють увагу створенню найсприятливіших умов для навчання, виховання і розвитку учнів, обов'язково враховуючи індивідуальні особливості, нахили, їх інтереси. Основою процесу навчання є рівнева диференціація. Це дає змогу реалізувати базову математичну освіту з різним рівнем обґрунтованості та повноти на основному (обов'язковому для всіх учнів) та підвищеному (для тих, хто має здібності та інтерес до математики) рівнях, які визначають мінімальний і максимальний обсяги навчального матеріалу програми.

Важлива роль відводиться дидактичним іграм на уроках математики – сучасному та визнаному засобу навчання і виховання, що виконує освітню, розвивальну і виховну функції, які діють в органічній єдності.

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, справедливо вбачає в них можливості ефективної організації взаємодії вчителя та учня, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами змагання, безпосередності, непідробного інтересу. Гра - це творчість, гра - це праця. Під час гри у дітей формується звичка зосереджуватися, мислити самостійно, розвивається увага, прагнення до знань.

Включення в урок дидактичних ігор та ігрових елементів робить процес навчання захоплюючим та цікавим, створює у дітей бадьорий робочий настрій, полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу. Різноманітні ігрові дії, за допомогою яких розв'язується те або інше розумове завдання, підтримують і підсилюють інтерес дітей до математики. Гра повинна розглядатися як могутній незамінний важіль розумового розвитку дитини [13].

На уроках математики, фізики та інформатики вчителі застосовують сучасні форми і методи навчання, які активізують розумову діяльність учнів, сприяють підвищенню в них інтересу до навчання, працюють над розвитком

математичного мислення, а також широко використовують можливості нетрадиційних уроків у формі колективної гри. На їхніх уроках витримується триєдина мета навчання, бо гра дозволяє легко і швидко повторити й закріпити пройдений матеріал, розвиває логічне мислення, виховує учнів у дусі колективізму.

«Як розвивати розум учня, поглиблювати його інтелект – одна з найгостріших, недостатньо опрацьованих проблем шкільного виховання взагалі. Дати знання – це лише один бік розумового виховання, і його не можна розглядати без іншого – формування, розвитку розумових сил». Цю думку висловив В. О. Сухомлинський більше ніж 40 років тому, але проблему не розв'язано й досі.

Інструментом пізнавальної діяльності є логіка, уміння правильно й ефективно мислити. Логічні вміння і навички є базовими, універсальними для пізнання будь-якої сфери дійсності, для вивчення будь-якої дисципліни. Без здатності узагальнювати, визначати та порівнювати поняття, виявляти причиново-наслідкові зв'язки, ставити запитання, формулювати висновки, обґрунтовувати існуючі переконання немає справжніх і глибоких знань [12].

Одним із видів дидактичної гри на уроках математики є розв'язання кросвордів, на виконання яких потрібно не так уже і й багато часу, але під час їх розв'язання систематизуються, узагальнюються знання учнів з тієї чи іншої теми (кросворди до вивчених тем складають самі учні).

На уроках інформатики в 2-11-х класах (учитель І.Б. Тиненик) учні не просто отримують загальні навички роботи з комп'ютером, а й вивчають основи універсальних комп'ютерних технологій, що базуються на створенні комп'ютерних проєктів, використанні анімаційних можливостей програми Power Point під час створення дидактичних презентацій з математики та інших предметів навчального плану.

Уміння вчителя збуджувати, зміцнювати та розвивати пізнавальні інтереси учнів у процесі навчання полягає в умінні зробити зміст свого предмета багатим, глибоким, привабливим, а способи пізнавальної діяльності учнів різноманітними, творчими, продуктивними.

Зацікавити дітей самим процесом навчання, показати успішність кожного зусилля в здобутті знань, формувати інтелектуальні уміння допомагає використання комп'ютера та мультимедійного проєктора на уроках математики. Уроки математики, організовані із використанням інтерактивних технологій, сприяють розвитку мислення учнів, формуванню уміння вислухати товариша і зробити свої висновки, уміння поважати думку іншого й вміти аргументувати свою думку. Учителями методичного об'єднання підготовлено та проведено з комп'ютерною підтримкою:

- урок-казка з теми «Додавання і віднімання звичайних дробів» у 5-му класі;
- урок-гра (узагальнення) з теми «Прямокутник. Трикутник і його види»;
- урок узагальнення матеріалу за темою «Розв'язування квадратних рівнянь»;

- урок узагальнення матеріалу за темою «Розв’язування нерівностей» у 9-му класі;
- бінарні уроки «Розв’язання задач з фізики за допомогою складання систем нелінійних рівнянь»;
- Математичний аукціон;
- Урок-гра «Розумники» для учнів 11 класу;
- Урок узагальнення з теми «Сума кутів трикутника» для учнів 7 класу;
- «Безпечний Інтернет» - урок-бесіда;
- Урок-екскурсія на тему «Властивості зовнішнього кута трикутника» для учнів 7-го класу.

Проведення таких уроків позитивно впливає на розвиток міжпредметних зв’язків, допомагає краще зрозуміти матеріал іншого предмета, підвищує інтерес учнів до математичних дисциплін, створює творчий настрій, атмосферу доброзичливості, що сприяє прояву творчих здібностей учнів, підвищує інтерес до предмета, спонукає учнів логічно мислити, відстоювати свої погляди та вміння викладати свої думки, генерувати оригінальні ідеї, працювати в команді, демонструвати кмітливість у нестандартних ситуаціях.

Аналізуючи результати реалізації IV етапу проблеми закладу «Результативність навчальних досягнень учнів як наслідок професійної майстерності та творчих здібностей педагога» (2012-2013 н.р.) можемо констатувати, що за період з 2009-2010 н.р. по 2011-2012 н.р. успішність учнів з предметів природничо-математичного циклу підвищилась (табл. 1, рис. 2).

Таблиця 1.

Результативність навчальних досягнень учнів як наслідок професійної майстерності та творчих здібностей педагога за 2009-2012 рр.

	Високий рівень			Достатній рівень			Середній рівень			Початковий рівень		
	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Математика	6	6	8	20	18	29	33	21	26	8	5	1
Алгебра	3	10	11	45	34	44	112	66	69	54	37	15
Геометрія	3	7	11	48	32	38	80	76	68	42	32	21
Фізика	3	7	8	51	55	52	90	66	60	24	19	18
Інформатика	22	33	38	108	72	68	76	63	64	30	29	19
Всього	37	63	76	272	211	241	389	292	287	158	122	74

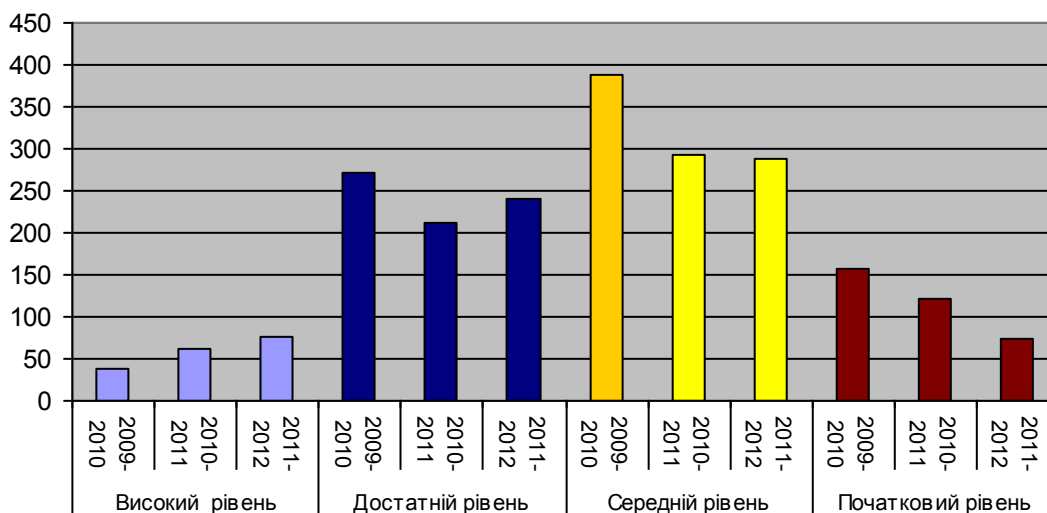

Рис. 2. Динаміка зміни рівня результативності навчальних досягнень учнів як наслідок професійної майстерності та творчих здібностей педагога за 2009-2012 рр.

Учителі методичного об'єднання беруть активну участь як у житті закладу, так і міста: виступають на засіданнях МО, педагогічних радах, міських, обласних семінарах, конференціях. Так, І.Б. Тиненик, учитель інформатики та математики, була учасником Інтернет-конференції «Інформаційно-комунікативні технології навчання: психолого-педагогічні та дидактичні аспекти впровадження», яку проводив КОІППО імені Василя Сухомлинського (2011р., доповідь на тему «Використання педагогічних програмних засобів, створених в середовищі візуального програмування»).

Окрім того, педагоги активно друкуються на сторінках періодичних видань:

- О.В. Бондар, заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель математики, стаття «Проблеми оцінювання якості шкільних підручників математики у процесі їх апробації», видана за матеріалами участі у Всеукраїнській науково-методичній конференції на базі КОІППО імені Василя Сухомлинського в збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції «Стан і перспективи апробації шкільної навчальної літератури» (2010 рік); співавтор статті «Кожна справа творча, інакше навіщо?», виданої КОІППО імені В. Сухомлинського в збірнику «Школи Кіровоградщини: традиції та інновації» (2011 рік);

- О.В. Бондар та І.Б. Тиненик брали участь у загальношкільній конференції «Імідж навчального закладу» з питання «Аналітико-інформаційна діяльність»;

- Л.Т. Пустовойт була учасником міського семінару вчителів фізики з теми «Нетрадиційні підходи до розвитку пізнавальних інтересів учнів, створення позитивної мотивації та активізації навчальної діяльності школяра на уроках фізики» (2012 рік), брала участь у проєкті «Радон в Кіровограді: міфи і реальність», метою якого стало дослідження вмісту радону в різних районах м.

Кіровограда та визначення основних методів захисту населення від впливу радону.

У вчителів методичного об'єднання є певний досвід в організації позакласної роботи, яка включає підготовку учнів до проведення предметних олімпіад, тематичних Тижнів, Міжнародних конкурсів.

Учні закладу беруть активну участь у Міжнародних конкурсах, олімпіадах. Наприклад, в Міжнародному конкурсі комп'ютерної грамотності «Бобер» учень 4-го класу Новаковський Андрій отримав сертифікат «Відмінно» і набрав найбільшу кількість балів серед учнів 4-х класів міста; учні 9-х класів К. Дудник, О. Савченко та А. Бевз отримали «Добре» у своїй віковій категорії.

За 4 останніх роки 179 учнів 2-10 класів були учасниками Міжнародного математичного конкурсу «Кенгуру» і, на жаль, тільки 1 учень отримав сертифікат «Відмінно», але 94 учні(52%) вибороли II місце.

44 учні закладу брали участь у Всеукраїнському фізичному конкурсі «Левеня» (2011-2012 н.р.) і 30% з них отримали результат «Добре».

Використання інноваційних технологій навчання, нетрадиційних методів і форм проведення уроку допомагає вчителям підвищувати його ефективність та результативність.

Н. М. Котляренко

У серце увійде лише те, що йде від серця

*Цінність школи дорівнює цінності її вчителя.
А. Дістервег*

Сьогодення вимагає від школи виховання життєво компетентної креативної особистості, здатної реалізувати себе в умовах динамічного розвитку світу. Але щоб виховати світлу, красиву Людину, сучасний вчитель має усвідомити всю благородність та серйозність свого призначення, бо учень – маленький Всесвіт, до якого треба шукати дорогу і розумом, і серцем.

Тому замало бути просто освіченим, у школі головне навчитися поєднувати в собі і ерудованість, і різносторонність захоплень (щоб відкрити ще невідоме доступно та цікаво), і впевненість у собі (оскільки маєш бути прикладом), і сучасність (бо лише так можна зрозуміти інтереси та бажання дітей), і доброзичливість, і прагнення допомогти дитині зрозуміти свої таланти та віднайти себе.

Лише тоді з'являється найважливіше – небайдужість, бажання навчити дитину дивитися і бачити, слухати і чути, спостерігати і відчувати.

Шкільне циклове методичне об'єднання вчителів-словесників працює над вирішенням навчально-методичної проблеми **«Модернізація навчально-методичної роботи – шлях до творчої особистості»**.

До стратегічних завдань відносяться, зокрема, такі:

Дослідження форм і методів психолого-педагогічного простору щодо реалізації проблеми (2009 – 2010 н.р.).

Формування творчої особистості та професійної компетентності вчителя шляхом практично-дослідницької роботи МО (2010 – 2011 н.р.).

Проведення самоосвітньої роботи, спрямованої на впровадження інноваційних технологій, та зростання особистості вчителя та учнів через партнерство (2011 – 2012 н.р.).

Результативність навчальних досягнень учнів як наслідок професійної майстерності та творчих здібностей педагога (2012 – 2013 н.р.).

Узагальнення досвіду вчителів-словесників (2013 – 2014 н.р.).

Реалізація завдань:

1. *Дослідження форм і методів психолого-педагогічного простору щодо реалізації проблеми.*

Стратегічна мета Національної доктрини розвитку освіти в Україні – створення умов для самореалізації кожної особистості. Це можливо зробити завдяки формуванню механізмів самоорганізації, творчого пошуку, дослідницької діяльності, тому МО зосередила свою роботу на дослідженні методики та впровадження в практику сучасних навчальних технологій та звернула увагу на створення моделей побудови уроку.

На засіданнях були розглянуті питання: «Сучасні навчальні технології», «Технологія навчання як дослідження» (В.В. Ланецька), «Методика проведення уроку-дослідження» (Н.М. Котляренко, В.В. Ланецька), «Технологія формування творчої особистості» (Т.І. Шерета), «Методика проведення уроку-діалогу» (Т.В. Царенко), «Інформаційні технології навчання. Методика проведення уроку» (О.М. Федоренко), «Основи моделювання уроку» (Н.М. Котляренко, М.В. Крупченко, В.В. Ланецька, О.Г. Ніора), «Робота над збагаченням словникового запасу учнів» (Т.І. Шерета, О.М. Федоренко).

Напрацювання вчителів-словесників були представлені: на міській серпневій конференції, семінарі молодих спеціалістів, семінарі-підготовці учасників конкурсу «Учитель року-2010», майстер-класі зі студентами філологічного факультету КДПУ імені Володимира Винниченка, обласній конференції, присвяченій В.О. Сухомлинському (Н.М. Котляренко), на обласній конференції, присвяченій 200-річчю від дня народження М. Гоголя (В.В. Ланецька), лекційних та практичних заняттях зі слухачами курсів КОШПО імені Василя Сухомлинського, двох авторських семінарах: «Творче мислення учнів: формування, розвиток, перспективи», обласному семінарі взаємообміну досвіду «Кіровоградщина – Полтавщина» (Н.М. Котляренко), відеоуроках з української мови для учнів 9 класу (Т.І. Шерета), на Всеукраїнському фестивалі педагогічних інновацій в системі освіти України у м. Черкасах (Н.М. Котляренко).

Результатом навчально-методичної роботи стали: *буклети*: «Знахідки методичної кав'ярні», «Розвиток творчого мислення учнів на уроках української мови», «Кольористика» (Н.М. Котляренко), «Корифеї українського театру» (О.М. Федоренко), навчально-методичний посібник «Усне та писемне мовлення» (Т.М. Шерета), методичний посібник «Відкриття світу літератури»,

електронний посібник «Фотомонтаж» (Н.М. Котляренко).

Особлива увага приділяється навчально-дослідницькій діяльності – створенню пошуково-дослідницьких, краєзнавчих – «Місто моєї мрії»; етимологічних, журналістських, поетичних – «Літературний альманах»; літературних – «Творчі альбоми» учнівських проектів, що спрямовані на результативну діяльність, відродження в душах учнів генетичної пам'яті, почуття гордості, відкриття дивосвіту слова. Таким чином, позакласна робота є логічним продовженням процесу формування, розвитку і реалізації творчої особистості, виховання людини нового часу: національно свідомої, високодуховної, освіченої.

2. Формування творчої особистості та професійної компетентності вчителя шляхом практично-дослідницької роботи МО.

Творчість не терпить надмірної стандартизації й шаблону, вона передбачає новизну, оригінальність, відхід від традицій, переборення стереотипів, тому саме спілкування (через засідання МО, семінари, конференції, фестивалі, творчі групи, майстер-класи), навчально-дослідницька діяльність сприяють формуванню та розвитку компетентності сучасного вчителя.

На засіданнях МО розглядалися питання, що сприяли формуванню та розвитку творчих якостей учителя: «Компетентність вчителя», «Педагогічна творчість», «Педагогічні технології. ІКТ», «Моя методика викладання». Цікавими виявилися учительські електронні презентації та електронні посібники «Фотомонтаж. Спроба відкриття особистості митця» та «Спроба поетичного відкриття», що дають можливість використовувати ІКТ у навчальному процесі.

Питання професійної компетентності, педагогічної творчості розглядалися і на шкільній конференції, де свої напрацювання презентували М.В. Крупченко, Т.І. Шерета, Н.М. Котляренко.

Результати педагогічної компетентності та майстерності вчителів кафедри відображені в здобутках учнів: міський етап Шевченківського конкурсу учнівської творчості (А. Завгородня, 1 місце; С. Конечна, 3 місце), міський та обласний етап конкурсу учнівської творчості «Об'єднаймося, брати наші...» (Ю. Зеленько, 2 місце), міський етап конкурсу польської поезії (А. Ліходеєва, 3 місце), міська олімпіада з української мови та літератури (А. Завгородня, 3 місце), Всеукраїнський Пушкінський конкурс у м. Києві (О. Темченко).

3. Самоосвітня робота учителя спрямована на впровадження інноваційних технологій та зростання особистості вчителя й учнів через партнерство.

Навчальний процес – цілеспрямоване виховання та навчання в інтересах людини, суспільства та держави. Особистість вчителя є ключовим чинником якісного опанування змісту освіти. Тому педагогічна діяльність вчителя має бути зорієнтована на розвиток таких педагогічних здібностей, як: вимогливість, самокритичність, володіння методикою викладання, спостережливість, співпереживання, відкритість, уміння впливати на інших, уміння розуміти педагогічну ситуацію, відповідальність, моральність. Оволодіння професійними знаннями, уміннями, навичками, які дозволяють успішно реалізовувати

педагогічні цілі, має суттєвий вплив на педагогічну майстерність учителя. Самоосвіта та реалізація нових підходів до вивчення предмета, розширення форм діяльності, модернізація реалізаторських ідей на практиці, самоаналіз сприяють виробленню неповторного стилю вчителя і забезпечують відхід від стандартизації, тому креативний компонент є вагомим чинником у формуванні та розвитку особистості вчителя-словесника.

Особистість учителя в об'єктивних процесах оновлення школи відіграє важливу роль, діяльність педагога вимірюється результативністю знань та умінь учнів.

Планування позакласної роботи, що сприяє партнерству учителя та учня, зорієнтоване на підготовку та проведення свят у рамках КТС, відкриття учнівських талантів, формування та розвиток віри у свої здібності. Серед форм роботи варто відзначити такі: свято поезії Сергія Єсеніна, знайомство із літературною спадщиною І. Котляревського (поїздка до міста Полтави), фестиваль «Літературний дивокрай», учнівські проекти «Поезія про українську мову», літературно-музичні композиції «Зимові візерунки», «Казковий вернісаж», Шевченківські читання «Шевченко і світовий простір», літературне свято весни, тематичні заходи «Подорож до Англії», «Подорож Україною».

Свої творчі здібності учні розвивають під час шкільних конкурсів учнівської творчості: «Відгук на дитячу книгу», «Об'єднаймося, брати наші...», міського конкурсу польської поезії (Назаренко Є., 3 місце), міського етапу Міжнародного конкурсу знавців української мови імені П. Яцика (Завгородня А., 3 місце); вікторини знавців російської мови «Умники и умницы», інтерактивних конкурсів «Соняшник», «Гринвіч», поетичного практикуму. Результати поетичних експериментів відображені в альманасі учнівської творчості «Зросла квітка». У добірці представлені поезії різні як за тематикою, так і за формою викладу: хоку, замальовки, етюди, нони, октави, септими, сонети та верлібри.

4. Результативність навчальних досягнень учнів як наслідок професійної майстерності та творчих здібностей педагога.

Пошук і впровадження нових та дієвих форм роботи з обдарованими, талановитими, здібними учнями – став пріоритетом цього навчального року.

На засіданнях МО особлива увага зверталася на оформлення та упорядкування кабінету української мови та літератури. Шкільний проект «Кабінет» дав змогу залучити до роботи не лише вчителів української мови та літератури, а й учнів, що працювали над створенням художніх композицій (Д. Заплаткін, К. Дудник), оформленням кутків «До джерел духовності», «Дохристиянська доба Русі», «Християнська доба Київської Русі», «Козацька доба».

Словесники активно представили кафедру на шкільній конференції «Формування позитивного іміджу сучасного закладу», популяризували заклад через проект «Учитель number one», дослідили сторінки трагічного життя І. Микитенка, створили буклет та взяли участь у святкуванні річниці письменника.

Кафедрою була проведена система роботи, що сприяла б підвищенню

рівня навчальних компетентностей учнів з предметів: українська та іноземна (англійська) мова, українська та світова література. Результати роботи з обдарованими дітьми такі:

1 місце. Міський етап Міжнародного конкурсу учнівської творчості, присвячений Шевченківським дням (О. Тимофієнко, 9-Б кл. (Н.М. Котляренко).

2 місце. Міський конкурс художнього слова та акторської майстерності «Театральна молодь креативного міста» (Назаренко Є., Тарасенко Б., 6 кл. (С.О. Колосова).

3 місце. Міський конкурс «Відгук на сучасну дитячу прозу» (І. Беркова, 5 кл. (М.В. Крупченко); міський конкурс польської поезії (Є. Назаренко, 6 кл. (С.О. Колосова); міський конкурс художнього слова та акторської майстерності «Театральна молодь креативного міста» (А. Біліченко, 6 кл. (С.О. Колосова); міський етап Міжнародного конкурсу знавців української мови імені П. Яцика (А. Завгородня, 9-А кл. (Н.М. Котляренко).

Достатній рівень знань було продемонстровано на міській олімпіаді з української мови та літератури; (А. Завгородня А., 9-А кл. (Н.М. Котляренко); міській олімпіаді з англійської мови; (О. Тимофієнко, 9-Б кл.; Є. Гончаренко, 8 кл. (І.О. Іванюк); інтерактивному конкурсі знавців російської мови «Русский медвежонок» (7 учнів (С.О. Колосова); українознавчому конкурсі «Соняшник» (М. В. Крупченко, О. М. Федоренко); конкурсі «Puzzle» (І. О. Іванюк, Н. С. Мельниченко).

Акторські здібності продемонстрували учні під час шкільного конкурсу виразного читання поезії «Шевченківська весна», - переможці К. Пенза, 9-Б кл., Т. Кучер, 7 кл., (Н.М. Котляренко, О.М. Федоренко); конкурс читців «Моє любимое произведение русского поэта» (С.О. Колосова).

Розвитку лінгвістичних здібностей сприяють учнівські проекти («Подорож у світ Артура Конан Дойла», «Весняна поезія»; поетичні цикли 6 класу: «Осінні замальовки» - переможці Ю. Берестовенко, Б. Тарасенко; «Стежками України» - переможці А. Марченко, Ю. Берестовенко, «Український оберіг»; «Моє відкриття Тараса Шевченка (поезія та малюнки)» – переможці А. Попова, А. Мезенцева; «My pet» 2 клас, «Welcome to Ukraine» – переможці Б. Тарасенко, А. Біліченко; «Environmental Problems» – переможці О. Тимофієнко, Н. Гура, Н. Царенко.

5. Узагальнення досвіду вчителів-словесників.

Протягом чотирьох років усі вчителі-словесники підготували проект «Моя методика викладання», що визначив основні елементи технологій, якими керується вчитель, його напрямки роботи, традиційні та інноваційні (часом авторські) методи та прийоми. Цей матеріал було узагальнено в буклетах «З досвіду роботи вчителя», у фахових журналах «Українська мова та література у школах, гімназіях, коледжах та ліцеях», «Вивчаємо українську мову та літературу», «Зарубіжна література», «Сучасна школа України», «Педагогічний вісник», збірках «Конспекти уроків», «До храму власної культури», «Учімо найсвятішого», «Від земської школи до загальноосвітнього навчального закладу».

Від творчого вчителя – до творчого учня початкових класів

*Далеко не кожний стане вченим,
письменником, артистом, далеко не
кожному призначено винайти порох,
але майстром у своїй справі повинен
стати кожний.*

В. Сухомлинський

Докорінні зміни в соціально-економічних умовах життя українського суспільства спричинили суттєві перетворення в системі освіти. Сьогодні перед школою постає завдання – не просто дати учням певні знання й уміння, а сформувати таку людину, яка здатна творчо мислити, приймати рішення й адаптуватися за будь-яких умов. Це вимагає перебудови діяльності педагога і, в першу чергу, його взаємодії з учнем на користь процесів саморозвитку й самоорганізації. Успішне розв'язання завдань сучасної освіти безпосередньо пов'язане з удосконаленням підготовки педагогів. Жодна інша професія не ставить таких вимог до людини, як професія вчителя. «Педагог, учитель, вихователь – довірена особа суспільства, якій воно довіряє найдорожче і найцінніше – дітей, свою надію, своє майбутнє. Доля дітей у руках педагога, у його золотому серці, він має бути джерелом радісного пізнавального і морального зростання своїх вихованців» [10]. Саме такі вчителі початкових класів працюють у закладі:

О.А. Жук – вчитель II кваліфікаційної категорії;

Т.В. Фальченко – вчитель I кваліфікаційної категорії;

Г.П. Стецюк, В.О. Ішова – вчителі вищої кваліфікаційної категорії.

Методичне об'єднання початкових класів працює над проблемою: *«Творче спрямування діяльності вчителів початкових класів на творчий розвиток юної особистості, формування її базових компетенцій на основі вдосконалення методичної культури кожного педагога, використання його потенціальних творчих можливостей, інноваційної діяльності»*. Проблема методичного об'єднання тісно переплітається з методичною проблемою закладу: *«Результативність навчальних досягнень учнів як наслідок професійної майстерності та творчих здібностей педагога»*. Реалізується проблема за такими напрямками:

1. Робота з вчителями (семінари, засідання МО, участь у міських та обласних семінарах, участь у всеукраїнських науково-практичних семінарах, участь у творчих групах міста).

2. Робота з учнями (участь у проєкті «Класна оцінка», створення учнівських портфоліо творчих досягнень учнів, проведення науково-дослідницьких проєктів «Загадки Чорного лісу», «Чотири лапи», історія Запорізької Січі (Хортиця), участь у міських, обласних та міжнародних конкурсах та олімпіадах, телевізійному проєкті «12 балів».

3. Робота з батьками (реалізація програми «Освіта для батьків», діагностика «Я знаю свою дитину», консультпункт «Батьки і діти», осіння школа «Роль батьків у створенні портфоліо творчих досягнень учнів», проект «Батьківська думка»).

Кожен учитель індивідуально підходить до вирішення даної проблеми і працює над своїм проблемним питанням, яке є складовою загальної проблеми закладу.

Діяльність методичного об'єднання спрямована на вирішення таких основних завдань:

1. Забезпечення високого рівня викладання, формування в учнів практичних умінь і навичок.

2. Удосконалення форм і методів роботи на уроках, творче ставлення до кожного уроку, впровадження в практику досягнень педагогічної науки.

3. Індивідуальна робота з обдарованими учнями і з учнями, які не встигають.

4. Використання різних засобів, форми і методів навчання, виховання в учнів любов до рідної мови, поваги до культури і традицій свого народу, інших народів світу.

Час спонукає вчителів постійно працювати над самоосвітою. Педагоги постійно беруть участь у міських та обласних методичних заходах. У 2010 році вони стали учасниками форуму вчителів-новаторів «Партнерство в навчанні» в м. Києві в інституті ім. Грінченка. У 2012 році Г.П. Стецюк брала участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції з теми *«Освітнє середовище навчально-дослідницької діяльності молодших школярів: психолого-педагогічні аспекти формування та функціонування в початковій школі»*. Учитель виступив з питання *«Формування навчально-дослідницької діяльності школярів під час екскурсій»*.

Використання інформаційних технологій на уроках в початковій школі є одним із сучасних засобів розвитку особистості молодшого школяра, формування інформаційної культури. Так, використання ІКТ на уроках та під час виховних заходів дає змогу вчителям працювати творчо, ініціативно, з більшою професійною майстерністю. Учителі: В.О. Ішова, О.А. Жук, Т.В. Фальченко, Г.П. Стецюк своє завдання бачать в тому, щоб розвинути інтелектуальні здібності своїх учнів, підтримати їхнє бажання вчитися, допомогти дітям досягти успіху. Кожен урок, проведений вчителями, – це цікава подорож з дітьми у світ науки, це і гра, і пізнання нового, і радість творчого пошуку. Проведені відкриті уроки вчителями 2-4 класів відзначаються логічною завершеністю, умотивованістю, оптимальністю вибору форм і методів роботи. Педагоги постійно спонукають учнів працювати в парах і групах, створюють умови для вільного висловлювання думки, міркування.

Слід відзначити виховні заходи в 2 класі з проблеми *«Звичаї, традиції та обряди свят зимового циклу»*, які уміло і професійно провела О.А. Жук у рамках вивчення традицій та символів України. Вчителем проведені уроки з читання на тему *«Посади калину біля хати – будуть довго пам'ятати»*. Педагоги люблять своїх вихованців, допомагають їм усвідомити свою індивідуальність і

неповторність, кожного дня під час уроків і в позакласній діяльності створюють для учнів ситуацію успіху. Особливо багато уваги вчителі приділяють посиленню ролі самостійної практичної і розумової пізнавальної діяльності, розвитку навичок самоконтролю в процесі цілеспрямованого пошуку знань. Доцільним є застосування ігрових ситуацій, головоломок, ребусів, логічних задач, завдань на кмітливість тощо. Члени методичного об'єднання та їх вихованці активні учасники не тільки методичних, виховних заходів НВО, а й міських. Протягом останніх трьох років результативність навчальних досягнень учнів початкових класів покращилась. Сприяє цьому участь учнів у інтерактивних конкурсах: «Кенгуру», «Колосок», «Соняшник», «Русский медвежонок». Так, у 2012 році учні 4 класу (вчитель В.О. Ішова) брали участь у телевізійному проекті «12 балів» і отримали гарні результати. Учениця 4 класу (Гончаренко В.) посіла II місце в міському етапі регіонального конкурсу «Найкращий відгук на сучасну дитячу прозу». Учні 3 класу в 2012 році взяли активну участь у конкурсі-виставці домашніх тварин «Чотири лапи» на базі навчально-виховного комплексу «Кіровоградський колегіум - спеціалізований загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів - дошкільний навчальний заклад – центр естетичного виховання» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області. У 2013 році учні 3 класу Дубовий Андрій та Зворигіна Софія здобули I місце у міському конкурсі «Театральна молодь креативного міста» в номінації «Художнє слово».

Учні 1-4 класів активні учасники всіх виховних заходів закладу. Учителями початкових класів організовані та проведені екскурсії до Чорного лісу (м. Знам'янка), Кривого Рогу, Черкас. Під час екскурсії до міста Запоріжжя учні дізналися про життя козаків на Хортиці. Відвідування планетарію у м. Черкаси збагатили знання учнів з природознавства. Після відвідування зоопарку у м. Миколаєві учні стали активними учасниками екологічних фестивалів та форумів.

На нашу думку, повноцінним виховання буде за умови, коли вчителі співпрацюватимуть з батьками. Тому жодне родинне свято не проходить без участі батьків. Традиційними стали в початковій школі «Свято прощання з Буквариком» та «Прощавай, початкова школо», екологічні фестивалі, фестивалі здорового способу життя.

Початкова школа є своєрідною лабораторією, де навчають і виховують; відкривають можливості кожної дитини, допомагають їй розвивати власні потреби.

Педагогічна майстерність учителя – результат творчого пошуку

*Учитель може виховувати
і навчати доти, доки сам працює
над своїм вихованням і освітою.*

К. Ушинський

Згідно з Концепцією загальної середньої освіти основним завданням школи є різнобічний розвиток загальнокультурної особистості, формування ціннісних орієнтацій, виховання потреби і здатності до навчання упродовж усього життя, задоволення інтересів і потреб, становлення в учнів наукового світогляду. Учитель сьогодні повинен не просто передати певний об'єм інформації, він має бути творцем навчально-виховного процесу, саме від його таланту залежить результат навчання дітей. Сучасний педагог повинен бути дослідником, який має високий рівень знань, володіє ефективною методикою викладання свого предмета, а також уміє творчо підходити до своїх повсякденних обов'язків і, звісно ж, прагнути до самовдосконалення.

У рамках проблеми НВО вчителями циклового методичного об'єднання історико-природничого напрямку була обрана проблема: *«Активізація пізнавальної діяльності учнів шляхом використання різних методів навчання для підвищення рівня успішності»*. Ця проблема була, є і буде актуальною завжди. Від її розв'язання залежить ефективність навчальної діяльності, розвиток інтересу до навчання. У педагогічних дослідженнях *активізацію пізнавальної діяльності* розглядають як таку організацію сприйняття навчального матеріалу учнями, за якої засвоєння знань відбувається шляхом розкриття взаємозв'язків між явищами, порівняння нової інформації з відомою, конкретизації, узагальнення, оцінки навчального матеріалу з різних точок зору. Активізація – це діяльність, яка спрямована на стимулювання процесу усвідомлення учнями їхніх загальних інтересів і потреб як єдиної групи, визначення необхідних засобів та активних дій для досягнення усвідомлених цілей. Засобом розвитку пізнавальних здібностей учнів є вмиле застосування таких методів і прийомів, які забезпечують високу активність учнів у навчальному пізнанні. Методи і прийоми активізації, що їх застосовує вчитель, повинні враховувати рівень пізнавальних здібностей учнів, бо непосильні завдання можуть підірвати віру учнів у свої сили і не дадуть позитивного ефекту. Тому система роботи вчителя з активізації пізнавальної діяльності учнів має будуватись з урахуванням поступового і цілеспрямованого розвитку творчих пізнавальних здібностей учнів, розвитку їх мислення [14].

Головними напрямками роботи МО були визначені такі завдання:

1. Розвиток ініціативи та творчого пошуку через самоосвітню діяльність, використання перспективного педагогічного досвіду.
2. Удосконалення форм і методів роботи з учнями.
3. Навчання прийомів пізнавальної діяльності.

4. Стимулювання і мотивація особистості учня.

5. Підвищення професіоналізму, освітнього та загальнокультурного рівня педагога.

На уроці важливо використовувати проблемні завдання, що викликають дискусію, спонукають до роздумів, пошуків певних висновків. Викладання повинно бути захоплюючим. Таким є один із принципів методики вчителя історії *Белінської Наталії Валеріївни*. Кожен урок Наталії Валеріївни має пізнавальний характер і водночас захоплює як своїм змістом, так і способом викладання. У своїй роботі вчитель використовує традиційні та інтерактивні форми і методи: бесіда, дискусія, рольова гра, «мозковий штурм», «мікрофон», «асоціативний куш», метод «прес», «ажурна пилка». Для роботи з історичними джерелами широко практикує роботу в групах і парах, а для формування логічного та творчого мислення впроваджує написання творів учнями. На кожному уроці ставляться завдання для пошуку та вирішення проблемних питань, що дає можливість дітям вільно висловлювати різні думки, ідеї, припущення і допомагає формувати комунікативні здібності.

Учитель хімії *Прищепи Валентина Володимирівна* працює над проблемою «*Самостійна робота учнів у системі методів навчання хімії*».

На її думку, усебічний розвиток особистості передбачає розвиток в учнів самостійності. Під час формування самостійності в пізнавальній діяльності керується *такими завданнями*:

- навчити учнів самостійно оволодівати знаннями та формувати свій світогляд;
- навчити учнів самостійно застосовувати знання в навчальній та практичній діяльності.

Самостійне опрацювання матеріалу вчитель організовує для пошуку та розуміння знань, формування, розвитку, закріплення навичок, узагальнення та систематизації навчальної інформації. У процесі побудови дидактичної системи організації самостійної навчальної діяльності учнів учитель керується *такими принципами*:

- толерантне ставлення до учнів і темпів реалізації їх здібностей;
- системність, послідовність, доступність (необхідність подання на кожному етапі організації самостійної роботи завдань, які відповідають рівню знань і вмінь учнів, урахування їхнього рівня розвитку навичок самостійної роботи на певному етапі навчання);
- індивідуалізація та диференціація [17].

Учень у майбутньому повинен бути гнучким, мобільним, уміти інтегруватись у динамічне суспільство, презентувати себе на ринку праці, критично мислити, використовувати знання як інструмент для розв'язання життєвих проблем, генерувати нові ідеї, володіти комунікативною культурою, уміти працювати в команді, уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел.

Ці завдання мають місце в методичній проблемі вчителя географії *Веселової Юлії Сергіївни* «*Формування життєвих компетентностей учнів на уроках історії та географії*». У своїй діяльності педагог використовує активні

та інтерактивні методи навчання, впроваджує новітні підходи в навчальний процес, що дає змогу залучити учнів до активної навчальної діяльності. Під час вивчення нового матеріалу ефективно впроваджує метод евристичної бесіди з використанням наочності, групові форми роботи, дискусійні методи, мультимедійні презентації. З метою розвитку творчої особистості вона активно впроваджує діяльнісний підхід у навчанні, при якому діти виступають у ролі активних шукачів інформації, дослідників, доповідачів, співрозмовників, що дає змогу розвивати комунікативні навички особистості, висловлювати власну думку [16].

У роботі необхідно використовувати право на творчість, застосовувати колективні форми навчальної діяльності, ігрові прийоми, роботу в парах, творчі завдання. Такими бачить свої уроки вчитель біології *Плахотня Ірина Василівна, яка працює над проблемою «Використання ігрових форм навчання на уроках біології»*. Ігри, в яких школярам доводиться активізувати свою розумову діяльність, уміння логічно міркувати, дозволяють вирішувати не лише освітні, але й виховні цілі. Основною метою колективних ігор, які вчитель практикує, є навчання дітей уміння спільно досягати поставленої мети, сприяння розвитку їх мовленнєвої культури [18]. Ірина Василівна використовує у своїй роботі ігри-вправи, ігри-змагання, сюжетно-рольові ігри, ігри-подорожі, ігри-пошуки. Гру на уроці вчитель розглядає як особливий метод залучення дітей до творчої діяльності, як одну із серйозних якостей педагогічного впливу на школярів. Ігрові форми роботи вона вміло поєднує з іншими видами діяльності. Учитель доцільно застосовує у своїй роботі інноваційні технології: метод проектів, використання мультимедійних технологій та Інтернет.

З метою реалізації проблеми закладу педагогами МО на засіданнях розглядаються питання, які сприяють формуванню умов зростання особистості учня, зокрема: «Розвиток критичного мислення на уроках хімії», «Підсилення самостійної роботи учнів на уроках – шлях до розвитку їх пізнавальної активності» (В.В. Прищеп), «Формування творчої компетенції учнів», «Використання методу проектів», «Методичні засади використання ігрових технологій на уроках біології» (І.В. Плахотня), «Сучасні підходи до викладання суспільствознавчих дисциплін» (Н.В. Белінська), «Формування предметних компетенцій на уроках географії», «Мотивація діяльності учнів на уроках» (Ю.С. Веселова).

Слід зазначити, що оптимальне поєднання методів і прийомів, включення учнів у різні форми практичної і дослідницької діяльності, комплексне використання педагогічних засобів дає можливість їм розвивати творчі здібності.

Результати професійного зростання та педагогічної майстерності вчителів циклового МО знаходять своє відображення в певних здобутках як учнів, так і педагогів на конкурсах різних рівнів.

Дитина в школі – центр Всесвіту

*Виховання - велика справа:
воно вирішує долю людини.*

В. Белінський

Нові державні соціальні завдання потребують підвищення цінності моральної спрямованості здобутих знань. Актуальним є питання про рівень розвитку загальнолюдських цінностей, громадянської активності людини, відповідального ставлення до справи, вміння підкорятися й керувати. Ці та інші якості спрямовані на виховання особистості, що розвивається. Тому сучасний педагог повинен навчитися мистецтва виховної роботи, оволодіти новими технологіями виховного процесу та умінням створити умови для самореалізації учнів у сучасному суспільстві.

Найперше, з чим зустрічаються класні керівники в закладі, - це організація та формування класного колективу, здатного бути активним, цілеспрямованим, для якого характерне вміння критично і творчо мислити. Тому результативність виховного процесу значною мірою залежить від організації методичної роботи з класним керівником.

Для керування виховним процесом у закладі створено методичне об'єднання класних керівників, до складу якого входять 12 учителів:

- учитель-спеціаліст – 1;
- учитель II категорії – 5;
- учитель I категорії – 2;
- учитель вищої категорії – 4;
- звання «старший вчитель» має – 1 учитель.

Методичне об'єднання класних керівників обрало виховну тему, що пов'язана з науково-методичною проблемою закладу, - *«Діяльнісний підхід до створення умов зростання особистості учня через партнерство всіх учасників виховного процесу та співпраці у процесі впровадження системи КТД»*. Методичні зусилля класних керівників спрямовані на реалізацією проблеми *«Взаємозв'язок сім'ї та школи як одна з основних засад ефективності виховної роботи школи в напрямку підвищення духовності та культури учнів»*. Реалізації зазначеної проблеми сприяє певна система виховної роботи закладу, в основі якої лежить концепція *«Я – особистість»* [1].

Робота методичного об'єднання класних керівників зорієнтована на формування умінь учителів плідно працювати з учнями, враховуючи інтереси й запити самих школярів та індивідуальний підхід у виховній роботі.

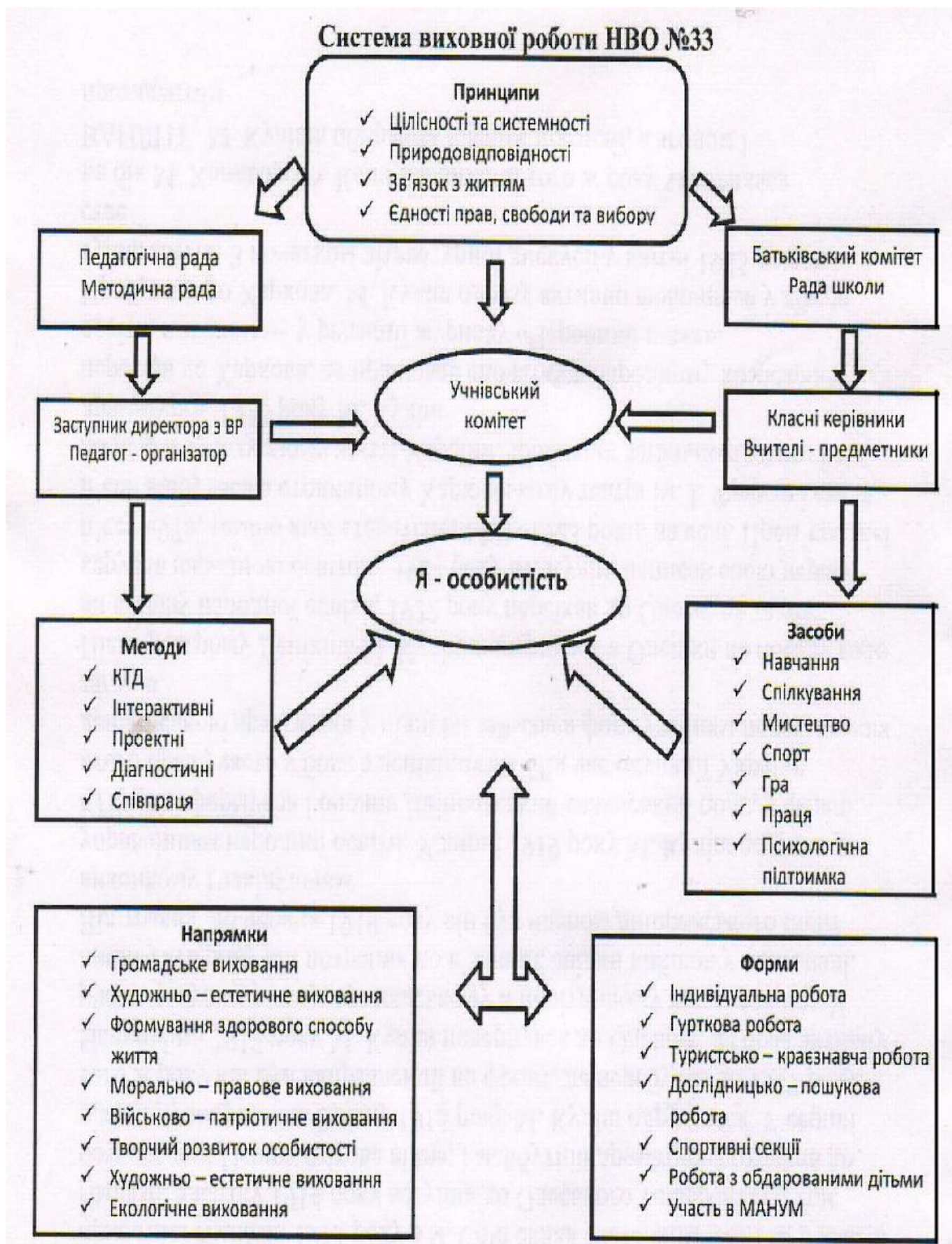

Рис. 3. Система виховної роботи комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області»

З цією метою методичне об'єднання працює й буде свою роботу за такими напрямками:

- створення сприятливих умов для розвитку та саморозвитку кожної особистості;
- залучення молоді до національної та світової культур;
- виховання патріотизму, громадянських якостей;
- забезпечення педагогічних умов для соціалізації школярів, виховання в них життєвої компетентності.

В якості основних форм роботи для реалізації даних задач визначені: тематичні засідання методичного об'єднання; участь у роботі педагогічної ради; участь у науково-практичних семінарах на базі нашого закладу; огляд класних колективів; відкриті виховні заходи; звіти про виконану роботу; розробки методичного супроводу виховного процесу через систему КТС; створення творчої групи класних керівників «Ініціатива»; розробка рекомендацій молодим класним керівникам; знайомство з новинками методичної літератури тощо.

На засіданнях МО вивчаються конкретні питання з виховної роботи: «Соціальна ситуація особистісного зростання сучасного підлітка», «Взаємозв'язок і взаємопорозуміння між класним керівником і класом, робота над створенням та формуванням в учнів життєвих цілей та мети на майбутнє», «Шляхи згуртування класного колективу», «Програма вивчення особистості учня. Учнівське портфоліо як засіб формування самооцінки учнів», «Розв'язання проблем адаптації учнів у 5 класі до навчання в середній школі», «Формування дружного, організованого колективу засобами індивідуального впливу та колективно-творчих справ», «Виховання в учнів загальнолюдських цінностей – один з головних аспектів розвитку особистості», «Виховання: від правила до результату» тощо.

Поглибленню знань класних керівників, удосконаленню їх педагогічної майстерності, розповсюдженню позитивного досвіду з питань виховної роботи сприяє також робота з самоосвіти, взаємодопомога та колективні творчі справи в класних колективах та закладі.

Відомо, що потребою будь-якої особистості є розвиток творчих здібностей. Методичне об'єднання організовує реалізацію цієї проблеми через спільну продуктивну діяльність вчителя й учня, в її основі лежить впровадження методики колективної творчої діяльності.

Методика колективних творчих справ є результатом багаторічних творчих пошуків педагогів. Певним чином систематизував, дав наукове обґрунтування цій методиці доктор педагогічних наук, академік РАО, лауреат премії ім. А. Макаренка Ігор Петрович Іванов (1923-1992) [15].

Дана методика приклад гнучкої моделі організації виховного процесу, орієнтованої на творчу самореалізацію особистості, розвиток її природних нахилів, розкриття для неї самої й для колективу власних можливостей у процесі створення нового, соціально значущого продукту за сприяння й підтримки класного керівника [2]. Характерним для планування роботи за цією методикою в нашій школі є те, що кожного місяця визначається своя КТС, девіз,

під яким вона проходить, мета та напрям виховної діяльності. У закладі визначено такі *напрямки виховної роботи*:

- громадське виховання;
- художньо-естетичне виховання;
- формування здорового способу життя;
- морально-правове виховання;
- військово-патріотичне виховання;
- творчий розвиток особистості;
- художньо-естетичне виховання;
- екологічне виховання;
- родинно-сімейне виховання.

Майже кожний тиждень є тематичним і виховні години та конкурси мають відповідне спрямування.

Більшість КТС стали традиційними: конкурс дитячого малюнка «Казки В. О. Сухомлинського», виставка-продаж «Веселий ярмарок», спортивні змагання «Веселі забави», виставка «Дари осені», фестиваль «Молодь обирає здоров'я», фестиваль «Дружин Юних Рятівників», «Екологічний фестиваль», «Літературний фестиваль» тощо. Планування життєдіяльності здійснюється в кілька етапів: на рік, місяць, на рівні кожної конкретної справи. Кожний з наступних етапів завжди є конкретизацією попереднього, а методи виховання обираються на розсуд класних керівників з урахуванням 9 напрямків виховної діяльності школи.

Важливе значення має тісна співпраця класних керівників з практичним психологом, яка сприяє здійсненню особистісно орієнтованого підходу до науково-методичної підготовки класних керівників. Із цією метою вивчаємо запити і потреби кожного педагога, його особистісні та професійні якості; визначаємо, наскільки комфортно він відчуває себе в школі.

Багато уваги приділяється молодим класним керівникам, яким особливо необхідна професійна і психологічна підтримка. Для молодих учителів розроблені рекомендації щодо питань методичної підготовки, впровадження активних інноваційних форм виховної роботи та роботи з батьками.

Діяльність творчої групи «Ініціатива» спрямована на розв'язання нестандартних проблем, моделювання певних виховних процесів. Заняття організовуються з обов'язковим урахуванням спільних інтересів до певних проблем. У процесі діяльності творчої групи відбувається ознайомлення з новими педагогічними технологіями, а спільна робота дає можливість обмінюватись досвідом, сприяє взаємному збагаченню та взаємодопомозі.

У методичному куточку представлені різноманітні теоретичні й практичні матеріали з питань виховної роботи, а також інформація щодо планування, тематики годин спілкування, батьківських зборів, підготовки КТС, аналізу роботи; правила ведення документації класного керівника.

За участю класних керівників створюється методична база, що включає в себе мультимедійні матеріали; ведеться підписка на журнали («Позакласний час», «Мурзилка», «Читайка», «Весела перерва») та газети («Дитяча», «Психолог») тощо.

Кожний класний керівник працює на освітньому порталі «Класна оцінка», який дає можливість висвітлювати навчальні досягнення кожного учня для повідомлення батькам та самим учням у зручний для них час.

У закладі є власний веб-сайт. На ньому висвітлюється вся інформація про заклад, про події, які тут відбуваються, досягнення, роботу всіх предметних МО, гуртків та творчих груп.

Педагогічний колектив комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області» шукає нові шляхи та методи системи виховання підростаючого покоління в сучасній школі, тому новим кроком реалізації завдань стало створення євроклубу «Калейдоскоп» з учнями 5-11 класів (під керівництвом молодого вчителя англійської мови І.О. Іванюк). Завдань чимало, але головним для дітей стало розширення знань про країни Європи, їх традиції та звичаї.

Аналіз результативності всіх форм методичної роботи, перехід до особистісно зорієнтованої моделі виховання інноваційної особистості свідчать про активізацію пошуків шляхів та дієвість заходів, спрямованих на удосконалення виховної системи, розвиток особистості як вихованця, так і класного керівника, удосконалення майстерності педагогів як вихователів.

М. П. Гончарова

Розвивальне навчання як засіб розвитку пізнавальної активності вихованців

*Така дісталась вже нам робота,
Є в ній і радість, та є й турбота,
Є вічний пошук, безсонні ночі,
Та гріють душу дитячі очі.*

Н. Уткіна

Група продовженого дня є однією із форм виховання дітей і допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час. Вона забезпечує, враховуючи вікові особливості учнів, їх розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний розвиток.

До складу методичного об'єднання вихователів групи продовженого дня закладу входять:

Гончарова Михайліна Павлівна – педагогічний стаж 41 рік, керівник МО;

Богдан Ірина Олександрівна – педагогічний стаж 2 роки;

Назірова Ольга Іванівна - педагогічний стаж 2 роки;

Лихошерстова Ірина Анатоліївна - педагогічний стаж 11 років.

Методична проблема, над якою працюють вихователі ГПД: *«Розвивальне навчання як засіб розвитку пізнавальної активності вихованців»*.

Основними перевагами використання розвивального навчання та виховання є: розвиток мислення, оскільки дана методика перетворює дітей в активний об'єкт сприймання; навчання спілкуванню, бо викликає потребу висловлювати свою власну точку зору та слухати думку опонента; допомога вихованню, задовольняє природне бажання дитини до самовираження і самовдосконалення; сприяння фізичному здоров'ю, бо враховує психофізіологічні особливості кожної дитини, її творчі здібності.

Теоретичні та практичні поради Д. Ельконіна, Л. Давидова, Л. Занкова, К. Ушинського, Я. Корчака, В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі та інших видатних педагогів переконують нас у необхідності всебічного розвитку дитини: інтелектуального, духовного, фізичного, трудового, естетичного; в активній діяльності, в різних видах співпраці дитини й дорослого, окремої індивідуальності й колективу. Перед нами постає завдання навчити дитину не тільки здобувати знання, а й сформуванню особистість – Людину, яка була б здатна стати суб'єктом власної діяльності, самостійно ставити перед собою дослідницькі завдання, а також виконувати їх, особистість, яка має творчий підхід до реалізації власної діяльності [21].

Як розуміти термін «розвивальне навчання?» Насамперед – це розвиток інтелекту. Не сума знань з різних предметів, а вдумливий погляд на явища і предмети, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, проникнення в суть проблеми, її дослідження, визначення особистої ролі в тих змінах, що відбуваються в навколишньому середовищі й суспільстві. Розвиваючи інтелект дитини, ми формуємо її мислення, а через нього - моральні якості, особистість [22].

Щоденні виховні години члени МО планують і проводять у різноманітних формах: практичні заняття, години милування природою, обмін думками, гра-фантазія, уявна подорож, рольові ігри, проекти тощо.

Так, найбільш вдалим, на наш погляд, були тематичні заняття «Вінок поезій для Тараса»; «Толерантність» (І.О. Богдан), «І на тім рушникові...» (М.П. Гончарова); «Чому іде дощ?» (І.А. Лихошерстова), «Хліб усьому голова» (О.І. Назірова) та інші.

Самопідготовка - одна з головних складових навчально-виховної роботи в групі продовженого дня. Оскільки без уміння самостійно збагачувати й удосконалювати свої знання, неможливе успішне навчання, особливо в старших класах. Організація самопідготовки - важливий елемент педагогічного процесу, спрямований на розвиток самостійної навчальної діяльності учнів. Тому велику увагу члени МО надають саме цьому питанню, адже від правильного розв'язання проблем організації та проведення самопідготовки багато в чому залежать якість знань, умінь, навичок, а також формування пізнавальної активності й самостійності.

Система розвивального навчання висуває нові вимоги насамперед до вихователя. Оскільки під час самопідготовки в системі розвивального навчання учень виявляє себе в колективній діяльності, в умовах співпраці з суб'єктами,

необхідною якістю педагога є здатність до побудови колективно-розподіленої діяльності, а також здатність до формування стосунків з дітьми на основі принципу рівності, орієнтації педагога на взаємодію з дитиною.

Найважливіша якість інтелекту педагога – виявлення творчості в педагогічній діяльності, яка неможлива за відсутності установки на саморозвиток та особисту орієнтацію на активний розвиток.

Тому самоосвіта педагогів є невід'ємною складовою роботи МО вихователів ГПД. На засіданнях МО як в стандартних, так і в нестандартних формах були розглянуті, проаналізовані, вивчені найбільш актуальні, найважливіші, найсуттєвіші питання.

Досвід роботи свідчить, що практичне застосування ідей розвивального навчання змушує вчителя, насамперед, детально опанувати особливості психофізіологічного розвитку дітей. Тому вихователі ГПД активно співпрацюють з шкільним психологом І.Л. Доценко, яка за результатами психологічних тестів надає рекомендації вихователям та батькам.

Важливим завданням є виховати багатогранну, всебічно розвинену людину, достойного громадянина. Виконання цього завдання, упровадження особистісної орієнтації здійснюємо за допомогою таких напрямків: робота з обдарованими дітьми; конфліктність; робота з соціально дезадаптованими дітьми; навчання здоровому стилю життя; робота з батьками; труднощі навчання; знайомство з національними традиціями; духовний розвиток.

Уміння виховувати – це все-таки мистецтво, таке ж мистецтво, як добре грати на скрипці або роялі, добре малювати картини, бути гарним слюсарем або пекарем. А важливий показник педагогічної майстерності - це пошук нових шляхів підходу до дітей, уміння впливати на них.

МЕТОДИЧНО-НАВЧАЛЬНЕ ПОЛЕ ЯК ПІДГРУНТЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАКЛАДУ

Г. П. Стецюк

Творчий розвиток педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в навчально-виховній діяльності закладу

Мистецтво керівництва загальноосвітньою школою полягає в тому, щоб учителів початкових, середніх та старших класів об'єднували єдині педагогічні переконання, щоб індивідуальна творчість текла невичерпним джерелом в єдиний потік колективної майстерності, колективного досвіду, колективної турботи про знання учнів.

В. Сухомлинський

Минають роки, змінюються покоління, а Василь Сухомлинський ніби сьогодні пише про турботи української школи, дає мудрі поради вчителям, наводить зворушливі приклади із шкільного життя, намагається вирішити «болючі» питання, робить наукові психолого-педагогічні узагальнення.

Працюючи над науково-методичною проблемою «*Результативність навчальних досягнень учнів як наслідок професійної майстерності та творчих здібностей педагога*», педагогічний колектив намагається творчо поєднати здобутки В. О. Сухомлинського та сучасні інформаційно-комунікативні технології навчання, бо саме це допомагає учням з інтересом відкривати для себе красу світу, пізнавати і розуміти її серцем.

Об'єднує в роботі всіх учителів гасло Василя Сухомлинського: «Вчителю! Найголовніше, що ти повинен знайти в школі – це мету свого життя».

У сучасних умовах першочергового значення набуває необхідність індивідуального розвитку педагога, прогнозування конкретних результатів, залучення вчителя до бажаної діяльності.

Одним із секретів педагогічної творчості, на думку Василя Сухомлинського, є пробудження в учителів інтересу до пошуку, до аналізу власної роботи. Ця робота успішно здійснюється на засіданнях педагогічної ради, яка, як правило, проводиться в різних форматах: рольова гра, фестиваль методичних ідей, ділова гра, акваріум тощо. Слід відмітити демократизм під час проведення педагогічної ради, який полягає в можливості вільного висловлювання думок кожного члену колективу.

Під час канікул працюють педагогічні семінари та педагогічні читання, на яких є можливість підвищити свій фаховий рівень, свою самоосвіту. Учителі нашого закладу активно беруть участь не тільки в методичних семінарах міста, області, а й в інших містах, зокрема в м. Києві.

Так, учителі закладу побували в коледжі ім. В. Сухомлинського (СШ № 272), відвідали уроки етики в початкових класах, ознайомилися з творчими

здобутками педагогічного колективу. Член-кореспондент АПН України, кандидат педагогічних наук, директор Українського коледжу ім. В. Сухомлинського В. М. Хайруліна познайомила з досвідом роботи вчителів коледжу, творчими доробками з питання «Формування духовності особистості на засадах національних цінностей».

Знову й знову в практичній діяльності звертаємось до В.О. Сухомлинського: «Треба знати, що ви на уроці поясните до кінця, а що залишите недоказаним – це мислення учнів, тут немає ніяких рецептів. Все залежить від змісту матеріалів та знань, які вже є у школярів».

В. О. Сухомлинський значне місце відводив питанню взаємозв'язку навчання і розумового розвитку учнів. Дитину треба зацікавити, тоді навчання стане для неї потребою. А для цього необхідно постійно дбати про те, щоб зі вступом до школи «думка дитини не була втиснута в рамки класної дошки й сторінки Букваря, щоб стіни класу не відмежували її від різноманітності світу, в таємниці якого невичерпні джерела думки, творчості». Ось чому потрібно ще з раннього віку вводити дітей у чудесний світ природи, навколишнього буття, допомогти зрозуміти його красу. Заклад має всі можливості для проведення уроків мислення серед природи, оскільки знаходиться в мальовничому куточку – мікрорайоні Масляниківка. Поряд з ним є і річечка, і верба, і кущ калини, могутній дуб і берізка. Та особливо діти люблять молоденьку берізку, яка росте під вікнами закладу. Це деревце ніби притягує дітей до себе поговорити, поділитися своїми радощами і невдачами. Діти обнімають це деревце, притуляються щічками, гладять, а берізка слухає гомін дітей.

«З дитиною потрібно працювати, як із саджанцем. Спочатку повільно нагромаджувати сили росту, а потім переходити до формування майбутнього врожаю» - це слова В. Сухомлинського, які спонукають до надзвичайно бережного ставлення до дитини, до ретельного створення системи роботи щодо становлення майбутнього громадянина, до його життя в суспільстві. І ми бачимо наших дітей умілими, дотепними, творчими – під час творчих звітів, презентацій класів, методичних предметних декад та місячників; у трудовій діяльності – старанними, азартними, натхненими. Вони складають вірші, гарно співають, показують свій артистизм. Діти люблять школу, бо це не тільки уроки та перерви, тут буває життя. Ми намагаємося сприяти цьому, звертаючись до педагогічної спадщини Василя Сухомлинського: «Духовне життя дитини повноцінне тільки тоді, коли вона живе в світі гри, казки, музики, фантазії, творчості. Без цього вона немов засушена квітка». Тому педагогічний колектив НВО працює під девізом: *«Від творчого вчителя – до творчого учня!»*.

Формула успіху молодших школярів

*Спочатку відкрити істину, відому багатьом,
потім відкрити істини, відомі деяким, і, нарешті,
відкрити істини, нікому ще невідомі*

Проблема результативності навчальних досягнень учнів хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців. Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що учні найчастіше не створюють щось зовсім нове, але створення, відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості. Робота не за шаблоном, не за зразком є також показником розвинутих творчих здібностей. Творчість є одним із засобів підвищення емоційного тону особистості.

З психологічної точки зору молодший шкільний вік є сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей, тому що в цьому віці дитина вперше усвідомлює зв'язки між нею і навколишніми, починає розуміти громадські мотиви поведінки, орієнтуватися в моральних оцінках, значущості конфліктних ситуацій.

У молодшому шкільному віці відбувається поділ гри і праці, тобто діяльності, здійснюваної заради задоволення, яке отримує дитина, та діяльності, спрямованої на досягнення об'єктивно значущого і соціально оцінюваного результату. Це розмежування гри і праці, в тому числі і навчальної праці, є важливою особливістю шкільного віку. Доцільним є використання дидактичної гри «Павутинка».

Учитель: Привітайтеся з гостями, діти. Давайте разом встанемо в коло. Подивіться, що це таке? (клубочок). Як ви думаєте, який він? (чарівний) Так, друзі, це чарівний клубочок, сила якого збільшується від добрих і лагідних слів. Можна сказати добре побажання, ласкаве слово, комплімент. Діти, стоячи в колі і передаючи «чарівний клубочок» один одному, говорять приємні слова.

Учитель: Ось і знову клубочок дійшов до мене. Яким він став великим від добрих слів! Йому, як і мені, приємно вирушати з вами в подорож з такими хорошими дітьми.

Рівень творчості дітей молодшого шкільного віку, як правило, залежить від тих навичок, які дитина дошкільного віку набула в іграх, спілкуванні з оточуючими, продуктивних видах діяльності. Дійсно, потрапивши до навчального закладу, дитина значною мірою втрачає ту свободу, яка дозволена, це по-перше, а по-друге, у школі дещо втрачається можливість для ігрової діяльності дітей, фантазування, особистого пізнання світу тощо.

Шкільне навчання обмежує і час. Більшу частину його дитина мусить витратити на навчання. Творчість дітлахів у шкільному віці може набувати таких своїх проявів, що не завжди стають зрозумілими для вчителя: учні, які мають високий творчий потенціал, протистоять суворій дисципліні, конформізму, вони схильні до незалежності, мають підвищене почуття гумору і

гостріше реагують на несправедливість. Але водночас вони напрочуд допитливі та інтелектуально активні.

Дитина високої творчої спрямованості здатна з головою заглибитися в те, що її цікавить, вона дуже винахідлива в образотворчій діяльності, іграх, використанні різних матеріалів. Творча дитина, як правило, енергійна, дотепна, відрізняється розвиненою пам'яттю і виявляє значну самостійність у думках і поведінці.

Пізнавальна діяльність мотивується допитливістю і бажанням спілкуватися з розумними людьми, тому основним завданням є формування пізнавального мотиву засобами предметів. І в той же час дитина може запропонувати таке рішення, яке вже відоме, використовувалося на практиці, але додумалася вона до нього самостійно, не копіюючи відоме. Успішне формування у молодших школярів творчого мислення можливе лише на основі врахування педагогом основних особливостей дитячої творчості та рішення центральних завдань у розвитку творчого мислення.

Слід учити дітей висловлювати власну думку, починаючи висловлювання словами: *я вважаю, на мою думку, моя думка така, на мій погляд, я підтримую думку*. Це дає дітям хороший початок їхнього виступу. Перспективною є робота динамічних груп учнів за інтересами та можливостями. Група «Пошуковці» - шукає інформацію і передає своїми словами, група «Дослідники» - досліджує, і це є результатом дослідницької роботи. Наприклад, дослідити «Факти мовою цифр» під час вивчення творчості письменників. Результатом є активність учнів та їх стимулювання до висловлювання власної думки.

Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що дитина молодшого шкільного віку в умовах виховання і навчання починає займати нове місце в системі доступних їй суспільних відносин. Життя в організованому навчальним закладом і вчителем колективі призводить до розвитку в дитини складних, соціальних почуттів та до практичного оволодіння найважливішими формами і правилами суспільної поведінки. Є «формула», яка підіймає завісу над таємницею народження творчого розуму: «Спочатку відкрити істину, відому багатьом, потім відкрити істини, відомі деяким, і нарешті відкрити істини, нікому ще невідомі» [9]. Мабуть, це і є шлях становлення творчої сторони інтелекту, шлях розвитку винахідницького таланту. Наш обов'язок - допомогти дитині стати на цей шлях.

Розвиток зв'язного мовлення на уроках російської мови

*Для вивчення мови значно
важливішою є вільна допитливість,
аніж грізна необхідність.*

Святий Августин

«Чутливість до краси слова – це величезна сила, що облагороджує духовний світ дитини. У цій чутливості одне з джерел людської культури», - справедливо зазначив великий педагог В.О. Сухомлинський.

Ніщо так переконливо не свідчить про освіченість людини, як культура мовлення. Без мови немислиме наше існування в суспільстві, адже з нею пов'язане матеріальне і духовне життя народу. Уважне, дбайливе ставлення до мови кожного народу, виховання взаємоповаги є одним із чинників мовного виховання, а отже, і культури мови.

Основи вміння користуватися мовою закладаються з дитинства, тому так важливо прищепити дітям ще в школі почуття відповідального ставлення до мови як найважливішого засобу людського спілкування, виробити в них навички не лише правильного, а й майстерного вживання мовних засобів відповідно до конкретної комунікативної ситуації, навчити їх виявляти помилки й очищати своє усне та писемне мовлення від тих елементів, що спотворюють його.

Викладання російської мови здійснюється, насамперед, на основі читацьких та мовленнєвих здібностей учнів. Гадаю, що основне завдання вчителя-словесника – навчити дітей грамотно висловлюватися, спілкуватися цією мовою, а вже на основі спілкування – грамотно писати. Парадокс ситуації в тому, що всі діти приходять підготовлені не вчителем – вони знають цю мову завдяки телебаченню, музиці, комп'ютеру. Вони розуміють майже кожне слово, але щодо грамотності – виявляється, дуже важко опанувати елементарні орфографічні та орфоепічні правила.

Учням дуже подобається вивчати російську мову в 5-6 класах, адже ми багато розмовляємо, читаємо, перекладаємо. І дуже важко вивчати цю мову в 7-9 класах – треба опанувати чимало нових орфографічних та орфоепічних правил.

Для того, щоб навчити учнів вільно спілкуватися російською мовою, розвивати їх здібності та розкрити творчий потенціал, необхідно шукати нові форми і методи викладання.

Ця робота спрямована на формування загальної культури. Саме у зв'язному мовленні виявляється рівень володіння лексичним багатством мови, граматичним матеріалом, а також уміння змістовно, послідовно і переконливо висловлювати свої думки.

Для успішної роботи над цією проблемою необхідно усвідомити, що учні повинні оволодіти нормами російської літературної мови, одне це не менш важливо, ніж засвоєння норм правопису.

У свідомості учня повинні співвідноситися такі поняття, як культура, культура мови, культурна людина. Допоможе в досягненні цієї мети спеціально розроблена система вправ і мовленнєвих завдань, що забезпечують формування спочатку осмислених умінь, а в подальшому - мовних навичок.

Необхідно звернути увагу на такі види мовленнєвої діяльності, як слухання та читання. Слухання - це смислове сприйняття озвученого тексту. У школі слухання - один з найважливіших шляхів засвоєння інформації. Психологи стверджують, що під час слухання відбуваються такі основні процеси: упізнання мовних одиниць, їх смислова переробка і на цій основі - розуміння мови. Читання - один з видів мовленнєвої діяльності - полягає в перекладі літерного коду в звуковий, який проявляється або у зовнішній, або у внутрішній мові.

Сприйняття тексту і активна переробка інформації - ось основні компоненти читання. Розвиток зв'язного мовлення - це вся робота, що проводиться словесником для того, щоб учні оволоділи мовними нормами, а також вміннями висловлювати свої думки в усній та письмовій формі.

Одним з актуальних напрямків сучасної методики російської мови є формування в учнів уважного ставлення до слова, до його вживання, розвиток здатності сприймати і оцінювати образотворчий аспект мовного висловлювання, а також уміло використовувати його у мовленні.

Робота над розвитком зв'язного мовлення повинна здійснюватися на кожному уроці російської мови. Наприклад, вивчаючи тему «Прислівник», доцільно роздати текст, завдання до якого обов'язково передбачають розвиток мовлення:

Темное, чистое небо торжественно и необъятно высоко стояло над нами со всем своим таинственным великолепием. Сладко стеснялась грудь, вдыхая тот особенный томительный и свежий запах – запах русской летней ночи. Кругом не слышалось почти никакого шума, лишь изредка в близкой реке с внезапной звучностью плеснет большая рыба и прибрежный тростник слабо зашумит, едва поколебленный набежавшей волной... Одни огоньки тихонько потрескивали.

(И. Тургенев)

1. *Выразительно прочитайте текст.*
2. *Определите роль наречий.*
3. *Опишите свое видение летней ночи.*
4. *Опишите летнее небо. Где и когда вы наблюдали за ним?*
5. *Назовите тип и стиль речи.*
6. *Составьте предложение о звездном летнем небе, используя наречия.*

Слід підкреслити, що в процесі розвитку зв'язного мовлення робота з текстом є провідною. Основні види робіт:

- виразне читання;
- переказ (усний або письмовий);
- переклад;
- лінгвістичний аналіз;
- вивчення напам'ять та письмо по пам'яті;
- творча робота на основі проаналізованого образу [8].

Важливим моментом розвитку мовлення є опора на емоції, кольори, запахи, місце, час, уявлення. На уроках російської мови доцільно працювати з творами відомих російських письменників та поетів. Наприклад, працюємо з віршем А. Ахматової «В Царском Селе».

Работа над названием – работа над текстом.

В Царском Селе.

- *На какой вопрос отвечает? (где?).*
- *На что указывает? (на место).*
- *Почему с большой буквы? (название).*
- *Что значит «Царское»? (связано с царской семьёй).*
- *Когда там могли жить члены царской семьи? (в тёплое время года).*
- *А где они жили зимой? (в столице).*
- *Где может находиться данное место? (недалеко от столицы).*
- *Представьте себе место, где царь отдыхает со своей семьёй. Какие строения? Какие парки?».*

Треба зауважити, що для такої роботи необхідно підбирати тексти, які учні можуть зрозуміти. При роботі на уроках не можна забувати, що діти (особливо 5-7 класи) дуже люблять грати. Розглянемо деякі зразки.

Наприклад: «Кто скорее?» Соревнование.

Напишите восемь слов (существительных и прилагательных) с приставкой со-, обозначающей совместность, соупутствие, взаимную связь, а также составьте с ними предложения. Воспользуйтесь наводящими определениями:

- а) тот, кто создаёт какое-либо произведение вместе с другими;*
- б) тот, кто учится в одном классе;*
- в) тот, кто учится с кем-либо на одном курсе института;*
- г) тот, кто работает с кем-либо в одном учреждении;*
- д) помощник, единомышленник в труде, борьбе;*
- е) помощь в каком-либо деле;*
- ж) тот, кто беседует с тобой;*
- з) общий с кем-либо.*

Игра «Кто больше?».

Ведущий записывает (или называет) одно из приведённых ниже слов и предлагает участникам игры придумать побольше словосочетаний или

кратких предложений с различными значениями этого слова (значение не должно повторяться).

Например, прилагательное мягкий:

- 1) мягкий мох (основное значение — нежесткий);
- 2) мягкий воск (нетвёрдый);
- 3) мягкий свет (нерезкий, приятный для глаз);
- 4) мягкий характер (уступчивый, легко поддающийся чужому влиянию);
- 5) мягкое наказание (нестрогое, несуровое);
- 6) мягкий климат (тёплый, несуровый);
- 7) мягкий вагон (с мягкими спальными местами);
- 8) мягкая вода (легко растворяющая мыло);
- 9) мягкий знак (название буквы ь);
- 10) мягкие согласные звуки [12, с. 14].

Результатом роботи над проблемою є захоплення багатьох учнів красою російської мови, бажання пізнавати російську культуру. Діти із задоволенням беруть участь у різних конкурсах та проектах. Так, учні брали участь у Міжнародному інтерактивному конкурсі «Русский медвежонок», Всеукраїнському конкурсі «Скажи, которая Татьяна...», конференції, присвяченій 200-річчю Царськосільського ліцею, урочистостях, присвячених пам'ятним датам, пов'язаних із творчістю видатних російських поетів та письменників. Ми тісно співпрацюємо з Російським центром естетичного виховання в м. Кіровограді. Учні закладу неодноразово ставали лауреатами конкурсів та проектів, які проводилися за ініціативою центру.

Таким чином, уроки зв'язного мовлення сприяють формуванню та розвитку творчої особистості учнів. Тому що на цих уроках діти вчаться: вільно, логічно, грамотно викладати свої думки, фантазії, уявлення, свою творчість; майстерності спілкування; вірити в себе; любити російську культуру; неповторній красі російської мови.

Формування життєвих компетентностей учнів як запорука майбутнього успіху вчителя

Освіта, яка не вчить жити успішно в сучасному світі, не має ніякої цінності.

Р. Кіосакі

У сучасних умовах розвитку суспільства першочерговим завданням школи є виховання всебічно розвиненої особистості. Справжнім багатством кожної держави є творчо мисляча людина із свідомим ставленням до навколишнього середовища.

Основна мета діяльності школи – це створення умов для особистісного зростання учня, розкриття його індивідуальних особливостей. Головною умовою успішності кожного учня є розуміння ним своєї унікальності поряд з прийняттям усього різноманіття оточуючого світу. Тому важливим є виховання компетентної особистості, котра відповідає за свої вчинки, здійснюючи свідомий вибір. Сучасний урок повинен розкривати потенціал кожної дитини, вселяти віру в її можливості [24].

Нова епоха, що настала, - епоха змін, інновацій, епоха інтелекту, глобалізації - диктує свої умови життя, проповідує інші цінності, висуває нові вимоги до людини. Тому основним результатом діяльності освітнього закладу повинна стати не система знань, умінь та навичок як таких, а набір ключових компетентностей в інтелектуальній, громадянсько-правовій, комунікаційній, інформаційній сферах. До ключових компетентностей, які формуються в процесі навчання, відносяться ціннісно-сміслові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, інформаційні, комунікативні, компетентності особистісного самовдосконалення.

Уроки географії допомагають формувати екологічну культуру, пізнавати природу, відкривати її закони, дають можливість спостерігати за навколишнім середовищем, досліджувати і пізнавати його. Від того, наскільки ефективним і плідним стане цей процес, залежить подальша поведінка учня у сфері власних досліджень, самопізнання, прояву своєї ініціативності, творчості, креативності. Адже нестандартні рішення може приймати тільки та людина, котра має позитивний досвід проведення певних спостережень, підтвердження власних висунутих ідей. Така людина є конкурентоспроможною, що є необхідною умовою успішності в сучасному світі. Конкурентоспроможність слід розвивати, плекаючи в дітях жагу до пізнання [18, с. 22].

На уроках географії варто впроваджувати педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського з метою підвищення не тільки рівня знань та умінь учнів, а й створення сприятливих умов для особистого зростання кожного учня,

формування уміння жити в нову інформаційну еру. Система виховання видатного педагога В. О. Сухомлинського спрямована на формування гармонійної особистості дитини: «Природа – колиска дитячої думки і треба прагнути, щоб кожна дитина пройшла школу дитячого мислення» [19]. Природа надихає вчителя, надає особливого змісту його праці, мета якої – виховання почуття господаря своєї Батьківщини.

Одне із основних завдань учителя – навчити учнів планувати свою навчальну діяльність, розприділяти свій час, визначати обсяг завдань, які вони можуть виконати. Наприклад, можна запропонувати для роботи з текстом підручника кілька різнорівневих запитань, розробити багаторівневі творчі домашні завдання на завершальному етапі вивчення теми. Кожен учень вибирає і виконує те, що йому найбільш доступно на даному етапі саморозвитку. Якщо тема викликала інтерес, він може виконати декілька завдань.

На уроках географії в учнів формуються уміння самостійно шукати, аналізувати, відбирати необхідну інформацію, перетворювати її. Наприклад, на уроці у 7 класі з теми «Населення Євразії» можна показати учням, як, використовуючи політичну, демографічну карти світу, отримати інформацію про будь-яку країну. Також варто запропонувати з допомогою цих даних дати характеристику населення різних країн. На наступному етапі роботи доцільно показати учням принципи побудови картограм, запропонувати проаналізувати отриману картограму, зробити висновки. Це сприяє виникненню прагнення до самоосвіти.

На вирішення завдання щодо формування комунікативних компетентностей спрямовані, наприклад, уроки, що проводяться у формі прес-конференції. Учні заздалегідь розбиваються на кілька груп. Одна група (група преси) готує питання з усіх запропонованих тем. Інші групи готують кожен свою тему (наприклад, характеристика країни або регіону Європи). У середині групи обов'язки поділяються: один учень готує наочний матеріал (плакат, презентація, прапор країни, національний костюм і т. д.), інший відповідає за усне подання матеріалу, третій - за спілкування з пресою. У результаті учні оволодівають навичками роботи в групі, вчать презентувати свою роботу, ставити питання, вести дискусію.

Найважливішим і найважчим завданням роботи педагога, на нашу думку, є мотивація навчальної діяльності учнів. Мотивувати навчання учня можливо за умови дотримання принципів особистісно орієнтованого навчання. У першу чергу необхідно створити педагогічну ситуацію спілкування, що дозволяє кожному учневі незалежно від ступеня його готовності до уроку виявляти ініціативу і винахідливість у способах роботи. В. О. Сухомлинський писав: «Кожна людина - особистість неповторна, виховання нової людини полягає насамперед у розкритті цієї неповторності, самотності, творчої індивідуальності».

На уроках географії використовуються різноманітні методи зацікавлення учнів до навчально-пізнавальної діяльності, зокрема: створення проблемної

ситуації, використання технології «мозкова атака», «незакінчене речення», виготовлення саморобних посібників, складання творчих завдань (кросвордів, загадок, написання листів, есе), опрацювання наукової, художньої літератури, використання ІКТ.

Діяльнісний підхід дає змогу ефективно узагальнити вивчений матеріал у вигляді складання схеми, графіка, заповнення таблиці, роботи із алгоритмами, виокремлення в тексті головних ідей, принципів, законів, складання тез, плану.

Наприклад, на уроках у 6 класі під час вивчення теми «Атмосфера» доцільно використовувати такі методи узагальнення: географічний диктант, складання словника понять, ігрові елементи («вірю-не вірю», «географічна пошта», «світлофор»), складання кросвордів. Ці методи сприяють підвищенню рівня засвоєння учнями нових понять, географічних закономірностей. Участь дітей в інтерактивних конкурсах, підготовка проектів свідчать про підвищення інтересу до географічних знань. Важливо, що учні усвідомлюють: природа - це найкраща з книг, написана на особливій мові, яку треба вивчати.

Отже, головним завданням сучасної освіти є формування активної особистості, яка буде здатна навчатися протягом усього життя, уміти застосовувати знання в певних життєвих ситуаціях. Для досягнення цієї мети необхідно створити для учня ситуацію успіху, показати практичну значимість навчального матеріалу, бути чутливим і небайдужим до потреб та сподівань дитини.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів

*Формування творчої людини треба починати у весну життя, тобто в дитинстві, бо дитинство зображає собою весну, юність – літо, змужнілий вік – осінь і старість – зиму.
Ян Амос Коменський*

Мета сучасної початкової школи – не просто давати знання, а формувати особистість, яка вміє і хоче вчитися, займає позицію активного суб'єкта діяльності. З огляду на це, велике значення має формування в учнів творчого потенціалу, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності. Розвиток творчих, інтелектуальних, пізнавальних здібностей включає і розвиток мислення – уміння узагальнювати, перетворювати знання в гнучкі системи, творчо аналізувати ситуацію [20, с. 123].

Розвивати творчість – означає виховувати в дітей інтерес до знань, самостійність у навчанні. Маленький учень добре вчиться лише тоді, коли він переживає успіх, хоча б невеликий. На кожному уроці перед учителем стоять такі завдання:

- збагачувати знання школярів про природу, суспільне життя, трудову діяльність людей;
- розвивати різні види пам'яті, уяву і фантазію, увагу, спостережливість;
- формувати мовленнєві вміння, комунікативно-творчі здібності;
- навчити працювати з навчальною і дитячою книгою;
- виховувати національну самосвідомість, духовність.

Серед шляхів розвитку творчих, інтелектуальних здібностей, пізнавальної активності, самостійності, самореалізації дітей необхідним є використання в роботі з учнями початкових класів різноманітних завдань навчальних, розвивальних, пізнавальних, інтелектуальних, нестандартних, творчих [22, с. 212].

Особливу увагу доцільно приділяти розвиткові мовних здібностей, творчої уяви, художнього мислення і спостережливості, словесної, емоційної й образної пам'яті, ритмічного слуху.

Здатність творчо мислити формується на уроках творчості. На них учні здобувають елементарні навички самостійної і творчої діяльності з декількох напрямків для того, щоб виявити свої здібності. Так, у 2 класі під час вивчення теми «Різнокольорові вірші» можна запропонувати уявити картини природи, словесно їх намалювати. Ці завдання називаються «Слухаю, уявляю, відчуваю». Ще можна клас поділити на два варіанти. Під час читання вірша учні одного варіанта записують, що чують, другого варіанта - що бачать. Дуже важливою для творчості є здатність співробітничати, уміння сформулювати свою думку,

вникати в суть пропозицій товариша, аргументувати, критикувати свої і чужі думки.

Вагоме місце в розвитку творчих здібностей відводиться казці, роботі над нею. Діти вчаться переробляти казку, змінювати характери героїв, а для цього треба робити сміливі припущення, абстрагувати, фантазувати – це основа для творчого мислення.

Особливою популярністю в дітей користуються такі завдання:

- придумати казку за словами, наприклад: дівчина, ліс, метелик, камінчик, ріка;
- створення книжок-малят на теми: «Зима», «Весна», «Осінь», «Мій друг»;
- написання творів на теми: «Мій 2 клас», «Чи принесе мені подарунок Святий Миколай?».

У впровадженні інноваційних методів і технологій перш за все варто керуватися п'ятьма основними заповідями: любити, вірити, знати, поважати та розуміти дитину як основний об'єкт і суб'єкт навчальної діяльності [22, с. 228]. А для того, щоб учням дійсно було цікаво, щоб вони не втратили інтерес до навчання, необхідно створювати всі умови для розвитку здібностей, творчого мислення учнів, самовираження їх особистості в різних видах діяльності. Одноманітне, шаблонне повторення одних і тих же дій відвертає потяг до навчання. Усі завдання творчого характеру розраховані на пошукову діяльність учнів, творче й уміле застосування набутих знань. Зміст завдань сприяє розвитку гнучкості й широти мислення, які необхідні для успішного розв'язання як навчальних, так і життєвих задач.

І. В. Плахотня

Використання ігрових технологій навчання на уроках біології

У грі перед дітьми розкривається світ, розкриваються творчі здібності особистості, без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку.

В. Сухомлинський

З кожним роком діти змінюються, і це природно. Ці зміни є віддзеркаленням суспільних процесів, що відбуваються в країні. Якщо раніше уроки будувалися таким чином, щоб домагатися розкріпачення учнів, (щоб вони не боялися висловлювати думки, не мали остраху помилитись), то сьогодні школярі стали активнішими, сміливішими. Говорячи про школу майбутнього, слід відмітити, що найголовніше, що треба досягти – це недопустити

байдужості, грубості й черствості. Кожен з її вихованців повинен бути яскравою особистістю.

Процес навчання починається із здивування. Не здивуєш – не навчиш. Тільки той спосіб викладання є ефективним, яким задоволені учні, який їх цікавить. Дітей різного віку об'єднують такі риси, як емоційність і допитливість, прагнення перевірити, випробувати свою силу і спритність, бажання фантазувати, відкривати таємниці та прагнення до чогось незвичайного. Саме такі можливості відкриває гра.

Технологія ігрового навчання – це така організація навчального процесу, під час якого навчання здійснюється в процесі навчальної гри.

Навчальні ігри мають за мету, окрім засвоєння навчального матеріалу, умінь і навичок, ще й надання учневі можливості самовизначитися, розвиток творчих здібностей, сприяють емоційному сприйняттю змісту навчання. Для дітей гра – засіб самовираження. Під час гри виникає об'єктивна необхідність у спілкуванні, налагодженні тісного контакту, тому переваги ігрової форми навчання можна використовувати для згуртування класу. Слід зазначити, що і сама підготовка до таких уроків, де немає просто «глядачів», коли всі – учасники, зумовлює налагодження стосунків, виникнення інтересу навіть у найменш зацікавлених дітей [25].

З метою розвитку творчих здібностей учнів, реалізації потреби в спілкуванні доцільно проводити уроки-конференції, уроки-подорожі, уроки-брейн-ринги, уроки-КВК, уроки-аукціони, уроки-заліки, які допомагають здійснювати контроль рівня знань. Такі форми навчання дають змогу учням повніше виявити індивідуальність, позбутися страху перед опитуванням або складним завданням, відчувати інтерес до навчання та предмета загалом. Нестандартні форми уроку спонукають до творчості й учителя. Звичайно, не завжди є можливість провести урок-гру, тому частіше використовують ігрові моменти, наприклад: кросворди, ребуси, «Знайди помилку», «Далі, далі», «Правильно-неправильно», головоломки [26].

Доцільно практикувати також і виконання творчих завдань – написати загадки, скласти вірш чи казку. Під час уроків-подорожей учні навчаються працювати згуртовано, уболівати за успіхи та невдачі один одного.

Варто практикувати також використання рольових ігор, під час яких діти виконують роль суддів, певних видів рослин чи тварин. Дидактичне значення таких рольових ігор, як «Суд», «Мандрівка», «Експедиція» полягає в тому, що засвоєння чи узагальнення матеріалу відбувається в процесі розв'язання навчально-ігрових завдань на основі імітації. Вдало підібране обладнання уроку (рулетка, конверти із завданнями, комп'ютер) надає ігровому процесу ймовірного характеру. Рольові ігри сприяють розвитку логічного мислення та аналітичних здібностей учнів, навчають самостійному прийняттю рішень.

Використання ігрових форм навчання створює оптимальні умови для спілкування і засвоєння навчального матеріалу, дає відчуття реальності, вносить певні елементи іронії, гумору, зменшує інтелектуальне навантаження, усуває

одноманітність, посилює мотивацію до навчальної діяльності. Особливістю застосування елементів ігрової діяльності є те, що учень набуває певного досвіду, який дає можливість самостійно опрацювати нову навчальну інформацію. А це вагомі кроки до формування основних життєвих компетентностей.

І. Л. Доценко

Формування компетентнісного підходу для підвищення рівня навчальних досягнень учнів

Сучасне суспільство потребує від освіти підготовки молоді, здатної відповідати на виклики часу, компетентної та мобільної на сучасному ринку праці, яка має громадянську позицію та ефективно здійснює діяльність, саморозвивається та готова навчатися протягом життя. Тому навчально-виховний процес у закладі повинен будуватися відповідно до потреб особистості та індивідуальних можливостей учнів, зростання їхньої самостійності й творчої активності, формування загальної культури учнів. За допомогою педагогів, психологів учень проходить нелегкий шлях особистісного становлення, у процесі якого формуються якості характеру, без яких неможливо стати соціально зрілою особистістю.

Соціальна зрілість випускника включає такі показники: системність знань про світ, цілісність світогляду, стійкий професійний вибір і висока мотивація досягнення життєвого успіху, здатність до саморегуляції поведінки, адаптації в соціумі і самореалізації в діяльності, стійкість соціально-моральних орієнтацій, громадянська позиція, високий духовно-моральний потенціал розвитку особистості [27].

Щодо підвищення рівня навчальних досягнень учнів, то можна сказати, що ця проблематика мотивації навчальної діяльності учнів останнім часом привертає дедалі більше уваги психологів. Адже для успішного виконання будь-якої операції потрібні сформовані мотиви, які лежать в основі активності людини. Чим вищий рівень мотивації, чим більше чинників спонукають дитину до діяльності, тим кращих результатів вона може досягти. Навчально-мотиваційна сфера особистості - це особлива сфера психічного життя дитини, яка спонукає її до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту освіти. Нині спонукати учнів до навчальної діяльності переконанням про важливість знань недостатньо. І тому перед психологами та педагогами постає завдання – допомогти учням сформувати бажання вчитися, розвинути в них позитивний мотив до навчання. Це питання є досить важливим і потребує кропітливої роботи для його втілення. Педагогу слід побачити в кожному учневі особистість, яка

прагне до успіху, але успіх цей для кожного особливий - у різних напрямках, предметах і видах діяльності.

Успіху дитина може досягти тільки за умови гарного емоційного стану. За наявності настрою, завдяки позитивній атмосфері учні прагнуть досягнути успіху, проявляють наполегливість, активність у досягненні мети, що сприяє виникненню мотивації до отримання нових знань. Чим більше учень буде вірити у свій успіх, тим більше зусиль він докладатиме, тим сильнішою буде мотивація до навчальної діяльності. У разі очікування високого результату, за умови віри у свої здібності, у власні сили і можливості щодо подолання труднощів, посилюється почуття ефективності, яке спонукає працювати активніше.

Щодо формування загальної культури учнів, то можна умовно зазначити більш загальні риси, зокрема, це: культура спілкування, культура зовнішнього вигляду та культура побуту. Завдання виховання культури поведінки:

- вироблення вмінь і навичок культурно-розумової праці (здатність робити все точно й акуратно, тримати в належному вигляді робоче місце, навчальні посібники, приладдя);

- виховання моральних почуттів і на їх основі вироблення навичок моральної поведінки;

- виховання основ трудової культури (формування прагнення сумлінно і відповідально працювати, бережливого ставлення до результатів праці та до людей праці);

- формування розуміння прекрасного, любові до нього, виховання естетичних почуттів, потреби і здатності створювати прекрасне.

У нашому навчальному закладі реалізуються найактуальніші напрямки діяльності щодо забезпечення психолого-педагогічних умов для підвищення рівня навчальних досягнень і формування життєвої активності та загальної культури учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксенова Л. В. Занимательные, развивающие и подвижные игры для всей семьи /Л. В. Аксенова. – Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2007.
2. Альтшуллер Г. С. Поиск новых идей: [Электронный ресурс] / Г. С. Альтшуллер. – Режим доступа: www.trizway.com.
3. Амонашвили Ш. А. Воспитательная и образовательная функции оценки учения школьников / Ш. А. Амонашвили. – М.: Амрита-Русь, 2012. – 349 с.
4. Бардін К. В. Як навчити дітей вчитись / К. В. Бардін // Управління школою. – 2006. – № 14. – С. 2-9.
5. Баханов К. О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі: [дидактичний словник-довідник] / К. О. Баханов. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 108 с.
6. Баханов К. О. Традиції та інновації в навчанні історії в школі: [дидактичний словник-довідник] / К. О. Баханов. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 108 с.
7. Богданова О. Використання методик розвитку критичного мислення на уроках історії / О. Богданова // Історія України. – 2006. – № 9. – С. 6-12.
8. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка: [монографія] / І. С. Булах. – К.: Калех, 2010. – 528 с.
9. Виготський Л. С. Педагогічна психологія / Л. С. Виготський; під редакцією В. В. Давидова. – М.: Педагогіка, 1984. – 480 с.
10. Воліна В. В. «Весёлая грамматика» / В. В. Воліна. – М.: Педагогика, 1996. – 96 с.
11. Володарська М. О. Робота з обдарованими дітьми / М. О. Володарська. – Харків: Видавнича група «Основа», 2010.
12. Воронюк І. В. Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу молодших школярів: автореф дис. канд. психолог. наук - спец.19.00.07 - педагогічна та вікова психологія - К.: Нац.пед.ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2003 -20 с.
13. Воротеляк А. Модель інноваційного загальноосвітнього закладу / А. Воротеляк, С. Карпенчук // Завуч. – 2011. - №2 (440). – С. 13-17.
14. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. Л., Суизенко І. М. Критичне мислення: як цього навчити: [науково-методичний посібник] / за наук. ред. О. І. Пометун. – Х.: Поліс, 2007.
15. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. - 352 с.
16. Климчук В. О. Творча особистість: дослідження ціннісного рівня внутрішньої мотивації навчання / В. О. Климчук // Психологія – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. – 2002. – Вип. 18. - С. 23-24.

17. Програма розвитку виховання в системі освіти України на 2003–2012 роки // Національна програма виховання дітей і молоді в Україні: стан та перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–17 трав. 2012 р.).

18. Сисоєва С. О. Творчий розвиток особистості: сутність, специфіка / Творчість у контексті розвитку людини: матеріали міжнародної наукової конференції: Частина 2. (м. Херсон - Київ, 2003). - 48 с. - С.42.

19. Сухомлинський В. О. Людина неповторна / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах . – К.: Рад.школа, 1977. – С.80-96.

20. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – К.: Рад.школа, 1977. – 390 с.

21. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах – К.: Рад.школа, 1977. – 628 с.

22. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1984. – 292 с.

23. Стельмах А. Г. Методичні рекомендації роботи над науково-методичною проблемою / А.Г.Стельмах. – Ж. ЭКО. – 2009. – 67 с.

24. Терно С. Методика розвитку критичного мислення: досвід експериментального дослідження / С. Терно // Історія в школах України. – 2007. – № 9-10. – С. 3-11.

25. Терно С. Методика розвитку критичного мислення: досвід експериментального дослідження // Історія в школах України. – 2007. – №9-10. – С. 3-11.

26. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності /Т. М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.

27. Хавроніна С. Читаем и говорим по-русски: [учебное пособие] / С.О. Хавроніна, Н. Ю. Крилова. – М.: «Російська мова», 2007. – 232 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бондар Ольга Вікторівна – заступник директора з навчально-виховної роботи комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Веселова Юлія Сергіївна – вчитель географії комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Гончарова Михайліна Павлівна – вихователь вищої категорії групи продовженого дня комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Доценко Ілона Леонідівна – практичний психолог комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Жук Оксана Анатоліївна – учитель початкових класів комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Ішова Вікторія Олександрівна – учитель початкових класів комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Колосова Світлана Олегівна – директор комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Котляренко Наталія Миколаївна – учитель української мови та літератури комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області», учитель-методист

Крупченко Марина Василівна – заступник директора з навчально-виховної роботи комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Кушнірова Наталія Іванівна – заступник директора з виховної роботи комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Ланецька Валентина Володимирівна – учитель зарубіжної літератури та російської мови комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Плахотня Ірина Василівна – учитель біології комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Прищепя Валентина Володимирівна – учитель хімії комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Пустовойт Тетяна Леонідівна – вчитель фізики комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Стецюк Ганна Петрівна – учитель початкових класів комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Федірко Жанна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, завідувач навчально-методичного відділу інноваційної діяльності та інтелектуальної власності КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Творчий пошук сучасної школи

(З досвіду роботи комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання № 33 «Загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області»)

Підписано до друку 03.12.2013 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Тираж 100 прим. Зам. № 178

Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна, 39/63, Кіровоград, 25006